

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Martina Schneiderová

DĚDĚNÍ ZE ZÁVĚTI

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): červenec 2012

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 23. 07. 2012

Martina Schneiderová

Za přínosné rady a pomoc děkuji prof. JUDr. Janu Dvořákovi, CSc., pod jehož vedením tato diplomová práce vznikala.

Obsah:

1. Úvod	1
2. Předpoklady dědění	4
2.1 Smrt fyzické osoby.....	5
2.2 Existence pozůstalosti	6
2.3 Způsobilý dědic.....	9
2.3.1 Dědická nezpůsobilost.....	11
2.4 Dědické tituly.....	15
2.5 Odmítnutí dědictví	17
3. Dědění ze závěti.....	21
3.1 Základní vymezení a osobní povaha závěti	22
3.2 Formální náležitosti závěti.....	24
3.3 Obsahové náležitosti závěti	25
3.3.1 Ustanovení dědiců a určení jejich podílů	25
3.3.2 Podmínky a příkaz	26
3.3.3 Zřízení nadace nebo nadačního fondu.....	29
3.4 Ochrana tzv. neopomenutelných dědiců.....	31
3.5 Vydědění.....	34
3.6 Formy závěti	38
3.6.1 Závěť holografní	39
3.6.2 Závěť allografní	41
3.6.3 Závěť ve formě notářského zápisu	45
3.7 Úschova závěti.....	47
3.8 Zrušení závěti.....	48
3.8.1 Zrušení závěti závětí pozdější.....	49
3.8.2 Odvolání závěti	51

3.8.3	Zrušení závěti zničením listiny	52
4.	Právní úprava dědění ze závěti v novém občanském zákoníku	53
4.1	Srovnání staré a nové právní úpravy	53
4.2	Pořízení závěti dle nové právní úpravy	57
4.2.1	Privilegované formy závěti.....	58
5.	Závěr	62
	Seznam zkratk	65
	Použitá literatura.....	66
	Summary	71
	Resumé.....	72

1. Úvod

V nejstarších dobách organizace lidské pospolitosti, kdy se začala uplatňovat zásada zachování majetku, byla jedinou společensky přípustnou možností ohledně naložení s majetkem po smrti vlastníka dědická posloupnost členů rodiny. Princip pořizovací volnosti se začal rozvíjet teprve později.

V římském právu se zpočátku uplatňovala také pouze posloupnost intestátní. Avšak již v zákoně dvanácti desek vystupují vedle sebe intestátní a testamentární dědická posloupnost.¹ Římané považovali pořízení poslední vůle za morální povinnost každého člověka, z tohoto důvodu byla v zákoně dvanácti desek upřednostňována testamentární dědická posloupnost na úkor zákonné.² Vůle projevená v testamentu musela směřovat k ustanovení dědice jakožto univerzálního sukcesora³, v opačném případě by se nejednalo o testament, ale o jiné pořízení pro případ smrti.⁴ Římské dědické právo bylo propracované po stránce formální i institucionální. Z tohoto důvodu se také stalo vzorem pro mnohé další právní úpravy.

Na římskoprávní odkaz navázala úprava (nejen) dědického práva ve Všeobecném zákoníku občanském (ABGB). Hodnotová návaznost je patrná mj. také ze základních principů dědického práva, jež byly známé již právu římskému (princip zachování hodnot, princip přechodu na jednotlivce, princip volnosti zůstavitele ve volbě dědice aj.), a které ABGB přejal či různě korigoval. ABGB rozeznával celkem tři právní důvody dědění, přičemž na prvním místě uváděl závět', následovala dědická smlouva a jako poslední možnost byl zmíněn zákon.⁵ Právní úprava dědění ze závěti v ABGB rozdělovala testamenty podle formy do dvou základních skupin, a to na řádné a mimořádné, které se pak dále dělily na další podskupiny. Zvláštností byla možnost pořídit závět' společně manžely. Pouze manželé mohli také pořídit pro případ smrti

---

¹ KINCL, J.; URFUS, V; SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 1995, s. 266.

² TILSCH, E. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní*. Část I. Praha: Sborník věd právních a státních, 1905, s. 19-20.

³ Univerzální sukcese vyjadřuje skutečnost, že dědic v podstatě nastupoval do práv a povinností na místo zůstavitele a jako takový ručil za jeho závazky neomezeně, a ne jen do výše pozůstalostních aktiv (viz ŠVESTKA, SPÁČIL, ŠKÁROVÁ aj. *Občanský zákoník II. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1223).

⁴ KINCL, J.; URFUS, V; SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 1995, s. 275.

⁵ Srov. ustanovení § 533 ABGB.

dědickou smlouvou.⁶

Zásadní zvrát v hodnotovém pojetí dědického práva přinesl vývoj událostí na našem území po druhé světové válce. Jako jeden z výsledků tzv. „právníkové dvouletky“ vznikl nový občanský zákoník (zák. č. 141/1950 Sb.), který byl vystavěn na zásadách odlišných od principů obsažených v ABGB inspirovaných římským právem. Občanský zákoník z roku 1950 totiž na rozdíl od předchozí právní úpravy dědického práva preferoval dědění ze zákona. Tato zásada se následně promítla také do současného občanského zákoníku z roku 1964, jenž je stále co do základu „marxistický“ a o zůstavitele se po jeho smrti vůbec nezajímá, neboť vůle člověka, který již nežije je podle tohoto pojetí již bez právního významu.⁷

Úprava dědického práva obsažená v novém občanském zákoníku se snaží od těchto pozůstatků socialismu oprostit. Jejím hlavním cílem je tedy především posílení autonomie vůle zůstavitele a začlenění českého občanského práva znovu do kontextu standardních zákonných úprav kontinentální Evropy.

Dědické právo je výrazem snahy o zachování kontinuity vyplývající z majetkových vztahů v době smrti zůstavitele a mělo by vyjadřovat patřičnou úctu a respekt vůči osobě zůstavitele a jeho poslední vůli.⁸ Základním předpokladem dědického nástupnictví je smrt, neboť práva a povinnosti fyzické osoby přecházejí na právní nástupce právě již v okamžiku její smrti. Osud všech práv a povinností po smrti fyzické osoby však není shodný, neboť skutečnost, zda tato práva a povinnosti „přežijí“ smrt svého dosavadního nositele, závisí vždy na jejich charakteru, tzn., že buď smrtí zanikají (tento právní následek postihuje zejména ta práva a povinnosti, která jsou svázána s osobou zůstavitele), anebo přetrvávají biologickou existencí fyzické osoby a přejdou na právní nástupce zemřelého (až na výjimky převážná většina majetkových práv a povinností).⁹

Cílem mé diplomové práce je podat ucelený výklad o dědění ze závěti podle současné právní úpravy. Vedle toho bych chtěla rovněž poukázat na hlavní změny vyplývající z právní úpravy *de lege ferenda* ve srovnání s úpravou obsaženou v dosud

---

⁶ DVOŘÁK, J.; MALÝ, K. a kol. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Praha : Wolters Kluwer, 2011, s. 494- 495, 507.

⁷ FRINTA, O. *Závěť (nejen) v návrhu nového OZ*. Právník, 2008, č. 11, s. 1203 an.; ELIÁŠ, K. *Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník*. Ad notam, 2003, č. 5, s. 98.

⁸ WAWERKA, K. *Jaké dědické právo?* Ad notam, 2004, č. 2, s. 39.

⁹ Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 4. 4. 1997, sp. zn. III. ÚS 66/97.

platném a účinném občanském zákoníku. Téma dědění ze závěti je v této práci pojímáno z pohledu hmotného práva, přičemž oblast procesní není možné zcela opomenout, a to s ohledem na mimořádnou propojenost dědického práva hmotného a procesního, která činí dědické právo oproti ostatním částem občanského práva výjimečnou, proto v rámci jednotlivých kapitol bude v nezbytné míře zmíněna také problematika procesní.

V úvodu první kapitoly (č. 2) nazvané „Předpoklady dědění“ budou vyloženy některé pojmy dědického práva, které považuji za základní vzhledem k tématu této diplomové práce. Poté se již budu zabývat jednotlivými předpoklady dědění, kdy každému z nich bude věnována samostatná podkapitola. V rámci druhé kapitoly (č. 3) se budu podrobně zabývat děděním ze závěti, přičemž nejprve chci přiblížit samotný pojem závěť, následně budou popsány základní formální a obsahové náležitosti závěti, její formy, možnost úschovy, jakož i zrušení závěti. Stranou nezůstane ani institut vydědění a zmíním se také o ochraně neopomenutelných dědiců, v důsledku jejichž práva na povinný díl z pozůstalosti je omezena pořizovací volnost zůstavitele. Třetí kapitola (č. 4) nese název „Právní úprava dědění ze závěti v novém občanském zákoníku“. V této kapitole porovnáám stávající a novou právní úpravu dědění ze závěti a mj. v ní podám také výklad o možnostech pořízení privilegované závěti podle nového občanského zákoníku.

2. Předpoklady dědění

Základními předpoklady dědění jsou: smrt fyzické osoby – zůstavitele; existence dědictví (pozůstalosti); způsobilý dědic; právní důvod dědění (dědický titul); skutečnost, že osoba způsobilá dědit, dědictví neodmítla, popřípadě z právně relevantního chování této osoby je patrné, že jej odmítnout nechce.

Dříve než přistoupím k výkladu o jednotlivých předpokladech dědění, zmíním se v krátkosti o některých základních pojmech dědického práva, jejichž vymezení je stěžejní pro správné chápání problematiky dědického práva jako celku. V první řadě je nutné poukázat na dvojí možné chápání pojmu „dědické právo“. V právní teorii se rozlišuje mezi dědickým právem v objektivním smyslu, což je ve své podstatě souhrn právních norem, upravujících podmínky přechodu práv a povinností zemřelé osoby na její právní nástupce a dědickým právem v subjektivním smyslu, jímž se rozumí oprávnění určité osoby být dědicem, tj. vstoupit do práv a povinností zemřelého a které má absolutní povahu, tzn., že působí erga omnes.¹⁰ Dále se v textu velmi často vyskytují pojmy „dědic“ a „zůstavitel“. Dědicem v pravém slova smyslu je pouze osoba (fyzická nebo právnická), na níž přecházejí práva a povinnosti zemřelého, a to podle ustanovení občanského zákoníku o dědickém nástupnictví. Pojmu dědic může být užíváno v trojím významu. V širším slova smyslu je za dědice považována osoba, které svědčí nějaký dědický titul (zákon nebo závět') a která má právo odmítnout dědictví. V případě, že dědictví neodmítne, nebo dá svým počínáním najevo, že dědictví odmítnout nechce, stává se dědicem v užším slova smyslu a pokud nabude z dědictví nějaký majetek, stane se právním nástupcem zůstavitele a tím i dědicem v nejužším slova smyslu.¹¹ Pojmenováním zůstavitel se rozumí fyzická osoba, která zemřela a jejíž majetek se v důsledku její smrti stává předmětem dědění. Pravdou ovšem je, že například o. s. ř. slovo zůstavitel ve svém ustanovení § 175h používá i pro označení osoby, která zanechala majetek nepatrné hodnoty nebo nezanechala majetek žádný; taková terminologie je sice nepřesná, ale dle mého názoru nepůsobí v praxi žádné velké obtíže. A konečně ještě jeden výraz bych chtěla na tomto místě vysvětlit, a tím je pojem „dědictví“. Dědictví tvoří souhrn majetkových práv a závazků, které nezanikají smrtí

---

¹⁰ŠVESTKA, J; DVORÁK, J. *Občanské právo hmotné*, svazek III., 5. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2009, s. 258.

¹¹ KITTEL, D. *Neopomenutelný dědic není dědic*. Ad Notam. 2011, roč. 17, č. 2, s. 14.

zůstavitele a do nichž nastupují právní nástupci zemřelého podle ustanovení § 460 an. obč. zák. o dědickém nástupnictví.¹² Současný občanský zákoník používá termín „dědictví“ jako synonymum k pojmu „pozůstalost“, avšak teorie mezi oběma pojmy rozlišuje a nový občanský zákoník rovněž.¹³

2.1 Smrt fyzické osoby

K nabytí dědictví dochází na základě právní události, kterou je smrt zůstavitele. Teprve od tohoto okamžiku lze hovořit o dědění v právním slova smyslu. Smrtí fyzické osoby zaniká její právní subjektivita a tím také způsobilost vlastnit majetek. V důsledku této skutečnosti vstupují do práv a povinností zemřelého jeho právní nástupci – dědicové. Smrtí člověka je podle lékařské vědy nezvratná zástava dýchání, krevního oběhu a činnosti centrálního nervového systému. Každý, kdo se hodnověrně dozví o úmrtí jiného člověka, má povinnost tuto skutečnost bezodkladně oznámit příslušnému lékaři (§ 1 odst. 2 vyhlášky č. 19/1998 Sb., o postupu při úmrtí a pohřebnictví).¹⁴ Smrt je pro účely dědického řízení nutné předepsaným způsobem prokázat. Jako důkaz o smrti zůstavitele slouží matriční doklad, kterým je úmrtní list vydaný matričním úřadem na základě lékařské zprávy. Úmrtní list je veřejnou listinou, jejímž obsahem je kromě údaje o smrti osoby také údaj o době úmrtí (zpravidla pouze datum úmrtí). V praxi se mohou vyskytnout případy, kdy nelze smrt prokázat úmrtním listem, protože nebylo nalezeno tělo konkrétní osoby, přesto však existuje relevantní důvod se domnívat, že dotyčný již nežije. Takovým důvodem může být skutečnost, že fyzická osoba je neznámá a se zřetelem ke všem okolnostem lze usoudit, že již nežije, nebo je-li vzhledem k nějaké události (např. živelní pohroma, pád letadla, atp.) jisté, že konkrétní osoba zemřela (§ 7 odst. 2 obč. zák.). V takových případech soud prohlásí fyzickou osobu za mrtvou v souladu s ustanoveními § 195- 200 o. s. ř. Pravomocný rozsudek, kterým byla fyzická osoba prohlášena za mrtvou, plní stejnou funkci jako úmrtní list, tj. slouží k prokázání smrti dané osoby. V rozsudku se uvede den, který platí za den smrti, popřípadě den, který dotyčná osoba s největší pravděpodobností nepřežila, neboť

¹² MADARA, Z. a kol. Právní slovník, I. díl. Praha : Panorama, 1988, s. 116.

¹³ „Pozůstalost tvoří celé jmění zůstavitele, kromě práv a povinností vázaných výlučně na jeho osobu, ledaže byly jako dluh uznány nebo uplatněny u orgánu veřejné moci“ (§ 1475 odst. 2 NOZ); „...pozůstalost ve vztahu k dědici je dědictvím“ (§ 1475 odst. 3 NOZ).

¹⁴ FIALA, J.; KINDL, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. I. díl.* Praha : Wolters Kluwer, 2009, s. 793.

konkrétní datum úmrtí je rozhodující pro řešení otázky rozsahu majetku a závazků, které zůstaviteli náležely ke dni smrti, neméně důležitý je však okamžik smrti také pro stanovení okruhu dědiců, kterými se mohou stát jen ti, kdo zůstavitele přežili. Mohou však nastat případy, kdy není možné přesně určit, která z více osob přežila druhou. K takovým situacím dochází zpravidla při těžkých autonehodách, leteckých katastrofách, živelních pohromách, atp., při nichž je usmrceno několik členů rodiny, případně osob ustanovených za dědice závětí po tomtéž zůstaviteli. Pakliže skutečně dojde k některé z výše nastíněných situací, platí právní fikce, že tyto osoby zemřely současně (žádná z nich se nedožila smrti druhé osoby), a tudíž nikdo po nikom z těchto osob nemůže být povolán k dědictví.¹⁵

2.2 Existence pozůstalosti

Pojmu „pozůstalost“ se užívá, jak jsem již výše zmínila, pro vyjádření majetku, jenž po sobě zůstavitel zanechal a který je předmětem dědění. Chceme-li vyjádřit totéž, ale se zřetelem na osobu nabyvatele, používáme termín „dědictví“.¹⁶ Z povahy věci plyne, že dědit po určité osobě lze pouze za předpokladu, že tato v okamžiku své smrti vlastnila nějaký majetek. V opačném případě soud řízení o dědictví zastaví. Řízení může být zastaveno též za situace, kdy zůstavitel zanechal majetek jen nepatrné hodnoty. Majetkem nepatrné hodnoty se podle ustálené judikatury rozumí majetek v hodnotě přibližně do 10.000,- Kč, je však nutno brát zřetel na majetkové poměry v rodině zůstavitele, přičemž soud tento majetek vydá tomu, kdo zemřelému vypravil pohřeb (§ 175h odst. 2 o. s. ř.), aniž by se zabýval otázkou, zda taková osoba přichází v úvahu jako dědic. Vypravitel pohřbu (osoba, která není dědicem zůstavitele) tedy nenabývá zůstavitelův nepatrný majetek z titulu dědění, nýbrž na základě soudního rozhodnutí, tj. v souladu s ustanovením § 132 obč. zák.

Předmětem dědictví nemohou být práva a povinnosti, která byla vázána výlučně jen na osobu zemřelého, neboť smrtí zůstavitele zanikají. Takový charakter mají například práva a povinnosti z oblasti práva rodinného (např. právo zemřelého na

---

¹⁵ ŠVESTKA, J; DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné*, svazek III., 5. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2009, s. 262; ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1.svazek. Praha : Linde Praha, 2008, 1127.

¹⁶ ŠVESTKA, J; DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné*, svazek III., 5. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2009, s. 263.

výživné, povinnost platit výživné na jinou osobu, práva a povinnosti vyplývající z manželství, povinnosti spojené s výchovou dětí atd.) a pracovního (např. zánik pracovněprávního vztahu), dále sem lze zařadit práva vyplývající z věcného břemene, jež zatěžovalo nemovitost ve prospěch zemřelého (§ 151p odst. 4 obč. zák.), předkupní právo ve prospěch zemřelého (§ 604 obč. zák.), práva a povinnosti ze zdravotního pojištění a sociálního zabezpečení. Z práv majetkových zanikají právo na bolestné a právo na náhradu za ztížení společenského uplatnění (§ 579 odst. 2 obč. zák.) a stejně tak i povinnosti, jejichž obsahem bylo plnění, jež mělo být provedeno osobně dlužníkem (§ 579 odst. 1 obč. zák.). Z judikatury Nejvyššího soudu ČR však vyplývá, že co se týká práva zaměstnance na bolestné a na náhradu za ztížení společenského uplatnění, výše uvedené neplatí.¹⁷

Smrtí zaniká také manželství (§ 22 zákona o rodině) a společné jmění manželů (§ 149 odst. 1 obč. zák.). Do skupiny práv a povinností, které zanikají společně s právní subjektivitou fyzické osoby, patří mj. také většina základních práv a svobod zaručených v Listině základních práv a svobod, včetně práva podat ústavní stížnost týkající se porušení základních práv a svobod.¹⁸

„Generální skutkovou podstatou“ dědění je majetek, který po sobě zanechala zemřelá osoba, vyjma té části, která v případě smrti zůstavitele přechází na jiné subjekty jinak než podle předpisů dědického práva.¹⁹ Právní úprava některých práv totiž obsahuje zvláštní ustanovení o právním nástupnictví pro případ smrti oprávněné osoby, což vede k vyloučení použití ustanovení § 460 a násl. o dědění. Subjekt, který takto nabývá práva po zemřelém, nevstupuje do všech práv a povinností jako je tomu při dědění (univerzální sukcese), ale stává se oprávněným jen z těchto konkrétních práv, aniž by odpovídal za závazky zůstavitele. Mezi práva, jež nejsou předmětem řízení

---

¹⁷ Nejvyšší soud přitom vychází ze znění ustanovení § 328 odst. 1 zákoníku práce (ve znění účinném od 1. 1. 2007), které stanoví, že „peněžitá práva zaměstnance jeho smrtí nezanikají“. Z dikce citovaného ustanovení dle názoru Nejvyššího soudu vyplývá, že smrtí zaměstnance nabývají veškeré peněžitě pohledávky, které má zaměstnanec podle zákoníku práce nebo jiných právních předpisů, kolektivní smlouvy, vnitřních předpisů nebo dohody se zaměstnavatelem, jeho dědici. Ve vztahu k pohledávkám na náhradu za bolest a ztížení společenského uplatnění navíc neplatí omezení jako pro mzdová a platová práva ze základního pracovněprávního vztahu (viz § 328 odst. 1, věta druhá), a proto se v plné výši stávají předmětem dědického řízení (rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 7. 4. 2011, sp. zn. 21 Cdo 936/2010).

¹⁸ Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 4. 4. 1997, sp. zn. III. ÚS 66/97; ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1. svazek. Praha : Linde Praha, 2008, s. 1128.

¹⁹ MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha : Leges, 2011, s. 9.

o dědictví, patří například: práva chráněného nájmu bytu (§ 706 an. obč. zák.), peněžité nároky z pracovního poměru a nemocenského pojištění, plnění pojišťovny pro případ smrti, práva vyplývající z ustanovení § 11 an. obč. zák. na ochranu osobnosti (§ 15 obč. zák.), některá autorská práva a nároky založené restitučními normami atd.²⁰

Dědictví je tvořeno především movitými a nemovitými věcmi, které měl zůstavitel ve svém výlučném vlastnictví anebo v podílovém spoluvlastnictví (v takovém případě je předmětem dědictví jeho spoluvlastnický podíl na věcech). Existovalo-li za života zůstavitele mezi ním a jeho manželkou (manželem) společné jmění manželů, které zaniklo v souvislosti se smrtí zůstavitele, bude takový majetek vypořádán v rámci dědického řízení a soud rozhodne, jak velká část těchto věcí připadne pozůstalému manželovi a které z věcí budou zahrnuty do dědictví.²¹ Jestliže byl zůstavitel rozvedený, je nutné položit si otázku, zda společné jmění manželů bylo v tříleté lhůtě od jeho zániku (od právní moci rozsudku o rozvodu) do smrti zůstavitele vypořádáno, popřípadě neuplatní-li se zde zákonná domněnka podle § 150 odst. 4 obč. zák.²² V případě, že se uplatní výše zmíněná domněnka, předmětem dědictví bude z nevypořádaného SJM majetek, který takto náležel zůstaviteli v době smrti. Pokud ale lhůta pro vypořádání SJM ještě neuplynula a majetek náležející do SJM nebyl vypořádán dohodou ani nebyl podán návrh na zahájení řízení o vypořádání již zaniklého SJM soudní cestou, pak se do dědictví zahrne právo zůstavitele na odpovídající vypořádací podíl ze zaniklého společného jmění manželů, které se vztahuje k nevypořádanému majetku, jenž byl v době smrti součástí SJM. Dříve než uplyne lhůta určená k vypořádání společného jmění manželů, mohou se dědicové s bývalým manželem zůstavitele ohledně vypořádání majetku dohodnout nebo může být podán návrh na vypořádání SJM

²⁰ HOLUB, M; FIALA, J; BIČOVSKÝ, J. *Občanský zákoník. Poznámkové vydání s judikaturou a literaturou*. 12. vyd. Praha : Linde Praha, 2006, s. 403.

²¹ V řízení o dědictví předchází vlastnímu projednání dědictví vypořádání SJM rozhodnutím soudu, neboť teprve na základě tohoto vypořádání lze provést soupis aktiv a pasiv dědictví. V případě, že bylo ještě za života obou manželů zahájeno občanské soudní řízení o vypořádání zaniklého SJM, soud dokončí řízení (§ 107 odst. 3 o. s. ř.) s dědici zemřelého manžela. V řízení o dědictví je pak soud projednávající dědictví vázán rozhodnutím soudu rozhodujícího o vypořádání SJM ve sporném řízení o tom, co připadá z vypořádaného SJM do dědictví po zemřelém manželu, a tento majetek (dluhy) zařadí do soupisu aktiv a pasiv dědictví. Jestliže tedy v řízení o vypořádání zaniklého SJM jeden z účastníků zemře, soud nerozhoduje o tom, jaké věci, resp. práva a povinnosti, každému z jeho dědiců připadnou, o tom bude rozhodnuto až v dědickém řízení. (viz rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 13. 7. 2011, sp. zn. 22 Cdo 940/2011).

²² „Nedošlo-li od zániku společného jmění manželů k jeho vypořádání (...) do tří let od jeho zániku, platí ohledně movitých věcí, že se manželé vypořádali podle stavu, v jakém každý z nich věci ze společného jmění manželů pro svou potřebu (...) jako vlastníků užívá. O ostatních movitých a nemovitých věcech platí, že jsou v podílovém spoluvlastnictví a že podíly obou spoluvlastníků jsou stejné (...).“

soudem. V případě, že nedojde ani k jednomu z naznačených řešení, uplatní se výše zmíněná domněnka podle § 150 odst. 4. obč. zák. Na SJM zaniklé rozvodem za života zůstavitele se však nevztahuje ustanovení § 1751 o. s. ř., to znamená, že v současné době neexistuje žádný zákonný podklad pro to, aby soud rozhodoval o vypořádání majetku s bývalým manželem zemřelého.

Předmětem dědění jsou také zůstavitelovy závazky a pohledávky, které nezanikly ke dni jeho smrti. Takto náleží do dědictví i majetek související s podnikáním. Jestliže zůstavitel jakožto fyzická osoba vlastnil za života podnik, ať už sám nebo ve spoluvlastnictví s dalšími osobami, není možné, aby soud v rámci řízení o dědictví rozdělil věci tvořící podnik mezi jednotlivé dědice, a to s ohledem na skutečnost, že podnik je podle ustanovení § 5 odst. 2 obch. zák. věcí hromadnou. Žádná zákonná překážka však nebrání tomu, aby soud určil, že podnik jako celek připadne dědicům do spoluvlastnictví.²³

Do pozůstalosti dále náleží práva vyplývající z členství zůstavitele v obchodní společnosti (obchodní zákoník stanoví zvláštní režim pro dědění podílu v jednotlivých obchodních společnostech) nebo družstvu – právo na vypořádací podíl (smrtí člena družstva totiž členství zaniká ex lege, § 232 odst. 1 věty první obch. zák.; není však vyloučeno, aby dědic, který nabyl členských práv a povinností zůstavitele, požádal o členství v družstvu)²⁴, stejně tak i majetková autorská práva (ne tak autorská práva osobnostní, která dle ustanovení § 11 odst. 4 zákona č. 121/2000 Sb., autorského zákona zanikají smrtí autora), majetková práva spojená s vynálezy, zlepšovacím návrhy, ochrannými známkami apod.

2.3 Způsobilý dědic

Nezbytnou podmínkou pro to, aby mohlo být realizováno dědické nástupnictví, je existence způsobilého dědice. V této souvislosti rozlišujeme objektivní a subjektivní stránku dědické způsobilosti.²⁵ Pokud jde o objektivní stránku, platí, že dědicem může

---

²³ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1. svazek. Praha : Linde Praha, 2008, s. 1128- 1129.

²⁴ ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J. *Občanské právo hmotné*, svazek III., 5. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2009, s. 263; FIALA, J.; KINDL, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. I. Díl 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 795.

²⁵ V odborné literatuře se však lze setkat také s terminologií absolutní a relativní dědická způsobilost.

být každá fyzická nebo právnická osoba ²⁶, která má způsobilost k právům a povinnostem (právní subjektivitu), způsobilost k právním úkonům se přitom nezkoumá. Ten, komu svědčí dědický titul, musí v okamžiku smrti zůstavitele jakožto subjekt nadaný právní subjektivitou skutečně existovat.

Právní subjektivita u fyzických osob vzniká narozením a zaniká smrtí. Fyzická osoba je způsobilá dědit, pokud přežila zůstavitele, i kdyby se jednalo jen o krátký okamžik (k tomu viz kapitola 2.1). Způsobilost k právům a povinnostem se však přiznává i počatému dítěti, narodí-li se živé (viz § 7 odst. 1 druhá věta obč. zák.; do jeho narození nelze pokračovat v pojednávání dědictví). Právnickou osobou způsobilou nabýt dědictví, ačkoliv v době smrti zůstavitele ještě neexistovala, je dle platné právní úpravy nadace zřízená závětí (§ 477 odst. 2 obč. zák., § 3 odst. 1 nad. zák.). Právní subjektivita a tím i dědická způsobilost právnických osob jinak vzniká zásadně až dnem, ke kterému byla konkrétní právnická osoba zapsána do obchodního nebo jiného zákonem určeného rejstříku (§ 18 odst. 1 a § 19 odst. 2 obč. zák., § 62 odst. 1 obch. zák.).²⁷ V odborné literatuře se však objevuje i názor, že právnické osoby jsou způsobilé dědit, přestože v době nápadu dědictví ještě neexistovaly, a to za předpokladu, že se v tomto okamžiku již nacházely v zakladatelské fázi svého vzniku (§ 57 obch. zák.). Tento názor zastává například Mikeš.²⁸ Naproti tomu Muzikář sice připouští, že konkrétní právnická osoba nemusí ještě právně existovat v době pořízení závěti, avšak v okamžiku delace musí už jít o samostatnou právnickou osobu zapsanou v příslušném rejstříku.²⁹ Nejnovější publikace, na níž se podílel Mikeš společně s Muzikářem³⁰, se již o dědické způsobilosti právnických osob v době před jejich vznikem nezmiňuje, z čehož se dá usuzovat na skutečnost, že názor obou autorů se v průběhu času sjednotil. Osobně se však s tímto vývojem neztotožňuji. Dle mého názoru je to krok směrem k omezení autonomie vůle pořizovatele, když by nadále nemohl platně pořídit o svém majetku ve prospěch teprve vznikající právnické osoby jen proto, že tato nestačí do okamžiku jeho smrti vzniknout. Nový občanský zákoník na tuto spornou otázku reaguje výslovnou

---

²⁶ Za dědice může být povolán i stát jakožto právnická osoba ve smyslu ustanovení § 21 obč. zák.; právnické osoby však přicházejí v úvahu jako dědicové jen v případě dědění ze závěti.

²⁷ MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha : Leges, 2011, s. 25- 26.

²⁸ MIKEŠ, J. in ŠVESTKA, J; DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné*, svazek III., 5. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2009, s. 264.

²⁹ MUZIKÁŘ, L. in ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1.svazek. Praha : Linde Praha, 2008, s. 1134.

³⁰ MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha : Leges, 2011.

úpravou.³¹

Podmínka existence způsobilého dědice již v době nápadu dědictví, platí rovněž pro případného dědice náhradního, který taktéž vstupuje do práv a povinností zůstavitele ke dni jeho smrti, a to za předpokladu, že dědic, který byl závětí povolán k dědění na prvním místě, z nějakého důvodu dědictví nenabyl.³² Subjektivní stránka dědické způsobilosti se projevuje nejen u osob fyzických, ale nově je nutné subjektivní stránku zkoumat i u právnických osob, a to s ohledem na zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, který nabyl účinnosti dne 1. 1. 2012. V občanském zákoníku je relativní dědické způsobilosti, respektive dědické nezpůsobilosti věnována pozornost v ustanovení § 469.

2.3.1 Dědická nezpůsobilost

Ustanovení § 469 obč. zák. nese název dědická nezpůsobilost. S ohledem na smysl tohoto ustanovení se však jeví jako vhodnější pojmenování dědická nehodnost, což je pojem dříve užívaný pro vyjádření téhož. Zákon právní úpravou dědické nezpůsobilosti vlastně nahrazuje zůstavitelem neprojevenou vůli ohledně vyloučení „nehodného“ dědice z dědění a prosazuje tak hledisko dobrých mravů vůči tomu, kdo si v důsledku svého jednání „nezaslouží“ podílet se na výhodách plynoucích z dědického nástupnictví. Pro dědickou nezpůsobilost může být vyloučen z dědění jak dědic ze zákona, tak dědic ze závěti.³³ Dědická nezpůsobilost nastává ex lege, tzn., že není nutné, aby zůstavitel nějakým způsobem projevoval svou vůli, kterou by dával najevo, že si nepřejí, aby konkrétní osoba po něm dědila. Může se také stát, že zůstavitel se o takovém jednání, jež by vylučovalo způsobilost osoby nabýt dědictví, za svého života vůbec nedozví. Důvody dědické nezpůsobilosti lze po skutkové stránce zařadit do dvou skupin. Za nezpůsobilého dědice je považována osoba, která buď spáchala úmyslný trestný čin proti osobě zůstavitele, jeho manželu, dětem nebo rodičům, anebo se dopustila zavrženíhodného jednání proti projevu zůstavitelovy poslední vůle.

V prvním případě je kladen důraz na úmyslnost spáchaného trestného činu (trestné činy nedbalostní nemají na dědickou způsobilost žádný vliv). Přitom není

---

³¹ „Za dědice nebo odkazovníka lze povolát i právnickou osobu, která má teprve vzniknout. Tato právnická osoba je způsobilým dědicem nebo odkazovníkem, pokud vznikne do jednoho roku od smrti zůstavitele“ (§ 1478 NOZ).

³² MIKEŠ, J.; MUŽIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha : Leges, 2011, s. 25- 26.

³³ MIKEŠ, J.; MUŽIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha : Leges, 2011, s. 26.

relevantní skutečnost, zda pachatel byl za úmyslný trestný čin proti zůstaviteli, jeho manželu, dětem nebo rodičům odsouzen, popřípadě, zda zanikla možnost trestního postihu v důsledku smrti pachatele, promlčení, amnestie či udělení milosti. Byl-li však dědic pravomocně odsouzen pro úmyslný trestný čin proti zůstaviteli, je soud (resp. soudní komisař) v dědickém řízení při posuzování tohoto důvodu dědické nezpůsobilosti vázán pravomocným rozsudkem.³⁴ V případě, že by z nějakého důvodu do doby řízení o dědictví nedošlo k projednání trestného činu před soudem, je soudní komisař oprávněn posoudit s účinky pro dědické řízení tuto otázku jako předběžnou, popřípadě má ještě druhou možnost, a tou je řízení o dědictví přerušit do doby, než bude skončeno trestní řízení. Nicméně bez ohledu na skutečnost, zda dotyčná osoba za svůj čin odsouzena byla či nikoliv, je soudní komisař povinen přihlížet ke spáchání trestného činu z úřední povinnosti a nejen k případné námitce některého z účastníků dědického řízení.³⁵ Výčet osob, proti nimž by se potencionální dědic mohl dopustit jednání uvedeného v ustanovení § 469 je taxativní, nelze jej proto rozšiřovat o žádné další osoby. Ke spáchání úmyslného trestného činu však nepochybně musí dojít nejpozději dnem smrti zůstavitele, přičemž k dědické nezpůsobilosti stačí, byl-li takový čin pouze ve fázi přípravy či pokusu.³⁶ Při posuzování dědické nezpůsobilosti v případě podezření na spáchání úmyslného trestného činu vůči zůstaviteli nebo jeho rodině je důležité pečlivě zkoumat pojmové znaky trestného činu tak, jak jsou uvedeny v trestním zákoníku. Pojmovými znaky trestného činu jsou: protiprávnost, typové znaky trestného činu (znaky skutkové podstaty) a obecné znaky trestného činu (stanovený minimální věk pachatele, přičetnost a u mladistvých pachatelů musí být navíc splněna podmínka rozumové a mravní vyspělosti podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže). Pokud by některý z těchto pojmových znaků trestného činu nebyl splněn, nemohlo by se jednat o případ dědické nezpůsobilosti a osoba, která by se takového činu dopustila, by tudíž jako dědicky způsobilá mohla být povolána k dědictví.³⁷ Ohledně dědické způsobilosti osob trestně neodpovědných z důvodu jejich nedostatečného věku se lze setkat s různými názory. Například Muzikář zastává názor, že v případě, kdy se jednání jinak

---

³⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 10. 3. 2011, sp. zn. : 21 Cdo 2537/2010 (zdroj: Codexis academia).

³⁵ KARHANOVÁ, M. *Dědická nezpůsobilost a vydělení vs. přečiny a zločiny*. Ad Notam. 2011, roč. 17, č. 4, s. 8.

³⁶ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1.svazek. Praha : Linde Praha, 2008, s. 1174.

³⁷ KRÁLOVÁ, J. *Dědická nezpůsobilost*. Ad Notam. 2004, roč. 10, č. 2, s. 36.

naplňujícího znaky trestného činu dopustí dědic, který ještě nedovršil 15 let věku a není proto za spáchání takového skutku trestně odpovědný, nelze jen na základě těchto skutečností dovozovat, že toto jednání nemá za následek jeho dědickou nezpůsobilost, neboť otázka dědické nezpůsobilosti je otázkou občanskoprávní odpovědnosti a nikoliv trestněprávní. Nabytí dědictví takovým dědicem, který se dopustil skutku naplňujícího skutkovou podstatu závažného trestného činu podle trestního zákoníku, přestože byl schopen ovládnout své jednání a posoudit jeho následky, by podle Muzikáře bylo v rozporu s dobrými mravy.³⁸ Naproti tomu Fiala a Mikeš tvrdí, že osoba mladší 15 let, která by svým jednáním naplnila skutkovou podstatu úmyslného trestného činu, není s ohledem na svou trestní neodpovědnost nezpůsobilá dědit.³⁹ Obdobně jako Mikeš s Fialou se k dané problematice staví i Králová v článku nazvaném „Dědická nezpůsobilost“ publikovaném v odborném časopise Ad Notam č. 2/2004 z 23. 04. 2004. Osobně se přikláním spíše k názoru Muzikáře, a to s ohledem na samotný účel právní úpravy dědické nezpůsobilosti, neboť smyslem ustanovení § 469 obč. zák. je dle mého názoru odepřít dědění osobě, která se dopustila natolik morálně závadného jednání, že ji zákon bez jakéhokoliv projevu vůle zůstavitele sám vylučuje z dědického nástupnictví. Mám za to, že taková osoba, byť z hlediska trestního práva neodpovědná, by měla nést odpovědnost za své chování alespoň v rovině občanskoprávní, i když pouze za předpokladu, že byla schopna vzhledem ke své rozumové a mravní vyspělosti rozpoznat následky svého jednání.

Pokud jde o druhý případ relativní dědické nezpůsobilosti, zde má právní úprava snahu zamezit nabytí dědictví osobou, která vědomě brání prosazení svobodné vůle zůstavitele ohledně dědického nástupnictví po něm. Zákonná dikce používá na tomto místě pojmu „poslední vůle“, proti níž se má dědic dopustit zavrženíhodného jednání. Za tento pojem si lze dosadit buď závěť, nebo projev vůle o vydědění, jakož i listiny obsahující projevy vůle o zrušení uvedených dispozic. Zavrženíhodným jednáním se rozumí znemožnění zůstaviteli pořídit závětí určitého obsahu, popřípadě jednou již zřízenou závěť dodatečně měnit, případně zrušit. Obdobně by bylo nahlíženo na jednání směřující k potlačení účinků zřízené závěti zatajením, zničením, jejím zfalšováním nebo

---

³⁸ MUZIKÁŘ, L. in ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1.svazek. Praha: Linde Praha, 2008, s. 1174.

³⁹ FIALA, J.; MIKEŠ, J. in ŠVESTKA, J. a kol. *Občanský zákoník II. Velký komentář*. Praha : C. H. Beck, 2008, s. 1411.

naopak podvržením.⁴⁰ Ovšem za zavrženíhodné jednání nelze podle Krajského soudu v Brně⁴¹ považovat pouhé tvrzení dědice v dědickém řízení, že předložená závěť zůstavitele je psána jeho vlastní rukou, ačkoliv v navazujícím soudním řízení bylo pravomocně rozhodnuto o opaku. Tato skutečnost sama o sobě nemůže přivodit dědickou nezpůsobilost. Avšak v případě, že by dědic soudu předložil jako vlastnoruční závěť zůstavitele takovou listinu, o níž by prokazatelně věděl, že nebyla zůstavitelem vlastnoručně sepsána, pak by bylo možné takové jednání označit za zavrženíhodné jednání proti projevu zůstavitelovy poslední vůle.⁴²

Ten, kdo by se některého z výše popsaných jednání dopustil, nemusí však být z možnosti dědění vyloučen. Ustanovení § 469 obč. zák. totiž ve své druhé větě umožňuje, aby zůstavitel účinky tohoto ustanovení zvrátil tím, že dotyčné osobě její předchozí jednání odpustí. Z logiky věci vyplývá, že tak může učinit v zásadě kdykoliv od doby, kdy se o inkriminovaném jednání svého potencionálního dědice dozvěděl až do okamžiku své smrti, v případě, že tedy skutečnosti zakládající dědickou nezpůsobilost nastaly až po smrti zůstavitele, není již odpuštění samozřejmě možné. Prominutí je projevem vůle, k němuž může dojít buď výslovně, nebo jiným způsobem nevzbuzujícím pochybnosti o tom, co chtěl zůstavitel projevit, tzn. konkludentně (nelze však odstranit dědickou nezpůsobilost pouhým opomenutím).⁴³ Při posuzování takového projevu vůle v rámci řízení o dědictví, bude zásadní otázka průkaznosti. Nepochybně bude možné na odpuštění usuzovat v případě, kdy zůstavitel v následně zřízené závěti povolá takovou osobu za dědice. U jiných způsobů odpuštění bude prokazování vůle zůstavitele jistě obtížnější, přičemž bude relevantní zkoumat, zda zůstavitel o inkriminovaném počínání vůbec věděl. Dědická nezpůsobilost se vždy vztahuje pouze na osobu, které se důvod nezpůsobilosti bezprostředně týká, nikoliv už na její potomky. Na místo nezpůsobilého dědice nastoupí při dědění ze závěti dědic náhradní a není-li ho, pak se podíl nezpůsobilého dědice uvolní pro dědění ze zákona.

Právní úprava dědické nezpůsobilosti se velmi podobá úpravě vydědění (kap. č. 3.5), přesto se od sebe navzájem výrazně liší, a to zejména způsobem, jakým dochází k vyloučení dědice z dědění, když u dědické nezpůsobilosti se tak děje přímo na základě

⁴⁰ MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha : Leges, 2011, s. 27- 28.

⁴¹ Usnesení Krajského soudu v Brně č. j. 18 Co 60/97- 77 ze dne 12. 12. 1997.

⁴² KRÁLOVÁ, J. *Dědická nezpůsobilost*. Ad Notam. 2004, roč. 10, č. 2, s. 37.

⁴³ ŠVESTKA, J; DVORÁK, J. *Občanské právo hmotné*, svazek III., 5. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2009, s. 264- 265.

zákona, zatímco u vydědění je nutný výslovný projev vůle zůstavitele o tom, že si nepřeje, aby jeho potomek z některého v zákoně uvedeného důvodu po něm dědil. Další rozdíl mezi oběma instituty spočívá v tom, že dědicky nezpůsobilý může být kterýkoli v úvahu přicházející dědic, kdežto vydědit lze jen potomka. Kromě toho lze zmínit také skutečnost, že dědickou nezpůsobilost může zůstavitel zvrátit pouze tak, že osobě, která se dopustila jednání uvedeného v § 469 obč. zák., její skutek odpustí. Listinu o vydědění lze zrušit obdobně jako závěť několika způsoby (viz kap. č. 3.8). A konečně lze spatřovat rozdíl také v tom, že důvody dědické nezpůsobilosti jsou na rozdíl od vydědění pouze dva.⁴⁴

2.4 Dědické tituly

Právní důvody dědění de lege lata jsou pouze dva: zákon a závěť. Podle současné právní úpravy není možné dědit na základě dědické smlouvy, stejně tak se nepřipouští dědický titul v podobě společné závěti sepsané dvěma nebo více osobami ani darování mortis causa.

Předpokladem zákonné (intestátní) dědické posloupnosti je existence určitého vztahu mezi zůstavitelem a jeho právním nástupcem, dědici se tak mohou stát manžel, popř. registrovaný partner zůstavitele a osoby v pokrevním či jemu na roveň postaveném příbuzenství se zůstavitelem nebo osoby v jiném vztahu k zůstaviteli⁴⁵.

Platná závěť zakládá dědickou posloupnost testamentární s tím, že určením dědiců v závěti může zůstavitel zákonnou posloupnost buď modifikovat, nebo dědice ze zákona tímto způsobem z dědického nástupnictví úplně vyloučit.

Dědit lze také ze zákona i ze závěti současně (§ 461 odst. 1 obč. zák.). Vzhledem ke skutečnosti, že dědicem ze zákona se může stát jen osoba fyzická, může toliko fyzická osoba nabýt dědictví z obou právních důvodů. Nabýt dědictví z obou právních důvodů může i jeden a tentýž dědic, kdy část majetku taková osoba dědí ze závěti a tu část majetku, na níž se závěť nevztahuje, dědí podle zákonné posloupnosti. Ke kombinaci obou dědických titulů dochází zejména v případech, kdy zůstavitel zanechal

---

⁴⁴ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1.svazek. Praha : Linde Praha, 2008, s. 1178; MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha : Leges, 2011, s. 28.

⁴⁵ Např. osoba, která žila se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a která z tohoto důvodu pečovala o společnou domácnost nebo osoba, která byla odkázána na zůstavitele výživou (ustanovení § 474 odst. 1 a § 475 odst. 1 obč. zák.).

závěť, která se vztahuje jen na část dědictví. Tato část dědictví je pak předmětem dědění ze závěti, kdežto zbývající část majetku je předmětem dědění ze zákona. Dalším příkladem souběhu je skutečnost, že závěť, která se vztahuje na celé dědictví, je zčásti neplatná, přitom není rozhodné, zda se v konkrétním případě jedná o neplatnost absolutní či relativní. Na majetek nabytý na základě závěti a současně podle zákona se nahlíží jako na celek. Rozlišování mezi oběma dědickými tituly má smysl pouze tehdy, když jde o nároky oprávněného dědice vůči dědici nepravému. Může se totiž stát, že dědic, který nabyl dědictví částečně ze závěti, a část majetku mu připadla na základě zákona, je nepravým dědicem například pouze podle zákona, zatímco druhý titul (závěť) mu svědčí i po objevení pravého dědice.

Vzájemný vztah dědických titulů je upraven v ustanovení § 461 odst. 2 obč. zák., které stanoví: „*Nenabude-li dědictví dědic ze závěti, nastupují místo něho dědici ze zákona. Nabude-li se ze závěti jen část dědictví, nabývají zbývající části dědici ze zákona.*“ Toto ustanovení řeší otázku přirůstání uvolněných dědických podílů tak, že v případě nenabytí dědictví některým dědicem ze závěti, případně takto uvolněný podíl dědicům ze zákona, a to všem dědicům náležejícím do příslušné dědické skupiny podle svých zákonných dědických podílů, tzn., že tento uvolněný podíl nepřirůstá ostatním dědicům ze závěti, jak by se mohlo na první pohled zdát logické, ledaže by takový požadavek zůstavitel ve své poslední vůli výslovně projevil (obecné náhradnictví – viz kap. 4.1). Dojde-li k souběhu dědických titulů, není možné, aby dědic odmítl dědit jen z jednoho titulu a z druhého dědictví nabyt, v takovém případě by se k právnímu úkonu odmítnutí dědictví nepřihlíželo (viz ustanovení § 466 obč. zák.). V praxi se mohou vyskytnout spory o dědické tituly, a to například tehdy, existuje-li podezření, že závěť je neplatná nebo že je zde důvod pro uplatnění ustanovení zákona o dědické nezpůsobilosti, popřípadě vznikne spor o to, zda došlo k platnému vydědění, atd.⁴⁶

Není-li osoby, které by svědčil některý z výše jmenovaných dědických titulů, je-li dědický titul neplatný anebo nastane situace, kdy žádný z potenciálních dědiců z jakéhokoliv důvodu dědictví nenabude, případně veškerý majetek, který by byl jinak předmětem dědictví, státu. Takový majetek nazýváme odúmrtí a zmiňuje se o něm ustanovení § 462 obč. zák. V této souvislosti se však nehovoří o dědění, neboť dědictví

---

⁴⁶ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1. svazek. Praha : Linde Praha, 2008, s. 1142- 1144; FIALA, J., KINDL, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. I. Díl 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 802.

v tomto případě připadá státu právě z toho důvodu, že zde chybí oprávněný dědic. Státu může takto připadnout majetek celého dědictví, popřípadě může tímto způsobem nabýt vlastnické právo pouze k části dědictví. První případ nastane, pokud zůstavitel buď nezanechal platnou závěť a zároveň nemá ani žádné dědice ze zákona, nebo za situace, kdy žádný z dědiců z jakéhokoliv důvodu nedědí (např., pokud všichni dědicové odmítli dědictví, byli platně vyděděni, atp.). Vlastnické právo k určité části dědictví připadne státu pouze za předpokladu, že zde není ani jediný dědic ze zákona, v opačném případě by veškerý majetek připadl právě tomuto dědici. Z toho vyplývá, že část dědictví může nabýt stát jakožto odúmrt' výhradně při děděni ze závěti, a to pouze tehdy, když dědicové ze závěti nabývají na jejím základě jen část dědictví, ať už proto, že se daná závěť vztahuje jen na takovou část zůstavitelova majetku, nebo z toho důvodu, že je v některé své části neplatná, přestože byla pořízena o celém majetku zůstavitele.⁴⁷

2.5 Odmítnutí dědictví

Ustanovení § 460 obč. zák. stanoví, že dědictví se nabývá smrtí zůstavitele. Citované ustanovení je kogentní, tzn., že zůstavitel ani nikdo jiný nemůže na této okolnosti nic měnit. Přesto však osoba, které svědčí dědický titul, není povinna stát se zůstavitelovým dědicem proti své vůli. Takové osobě, jež nemá zájem dědit, je zákonem dána možnost, aby dědictví v určité lhůtě předepsaným způsobem odmítla, čímž se sama z vlastní vůle z podílu na dědictví může vyloučit. Důvody, které mohou konkrétní osobu vést k odmítnutí dědictví, jsou různé, nejčastěji se však bude jednat o důvody majetkové povahy (např. obava z odpovědnosti za zůstavitelovy dluhy, placení nákladů řízení, atp.). Velmi časté jsou také případy, kdy se dědic vzdá dědického práva, aby tak umožnil jeho přechod na jiné dědice, a to zejména na své potomky. Dalšími důvody mohou být například špatné vztahy v rodině, přerušení vzájemného kontaktu se zůstavitelem, nemožnost využití dědictví atd. Následkem odmítnutí dědictví je, že se na odmítnuvšího dědice hledí, jako kdyby se dědického nápadu vůbec nedožil, a k dědictví jsou povolány osoby, které by se staly dědici v případě, že původní dědic by skutečně zemřel dříve než zůstavitel (tito „následní“ dědicové nabývají dědictví rovněž smrtí zůstavitele). Z hlediska procesního přestává být odmítnuvší dědic účastníkem řízení

---

⁴⁷ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1.svazek. Praha : Linde Praha, 2008, s. 1146- 1147.

o dědictví (viz ustanovení § 175b o. s. ř.).⁴⁸

Protikladem odmítnutí dědictví je jeho přijetí, přičemž na přijetí dědictví lze usuzovat už jen ze skutečnosti, že ze strany oprávněného dědice nedošlo k jeho platnému odmítnutí. Stejně právní následky jako neodmítnutí dědictví má právně relevantní chování dědice, z něhož je patrné, že dědictví odmítnout nechce (§ 465 obč. zák.). Počináním nasvědčujícím tomu, že dědic nechce dědictví odmítnout, se podle ustálené judikatury soudů rozumí takové chování dědice, kterým se k zůstavitelovu majetku nebo k jeho části (například i jen k jednotlivé věci) projevuje jako jeho vlastník, tzn., že k němu chová jako k majetku vlastnímu (např. věci náležející do dědictví užívá, prodává je, vstupuje do sporů souvisejících s tímto majetkem apod.) nebo z něhož je jinak nepochybné, že hodlá jako dědic vstoupit do zůstavitelových práv a povinností, popřípadě, že vystupuje jako osoba, již svědčí dědické právo po zůstaviteli (například se jako dědic ze zákona vyjadřuje v řízení o dědictví k platnosti závěti). Naproti tomu jednání spočívající v pouhé ochraně zanechaného majetku nebo odvracení hrozící újmy (např. zaopatřování rostlin a živočichů patřících do dědictví za účelem jejich přežití) nelze samo o sobě považovat za právně relevantní chování směřující k přijetí dědictví.⁴⁹

Odmítnutí dědictví je projev vůle, který je třeba učinit buď ústně do protokolu u soudu, nebo musí mít formu písemného prohlášení adresovaného soudu (§ 463 odst. 1 obč. zák.). Dědictví lze odmítnout rovněž ústním prohlášením u notáře jakožto soudního komisaře, a to s ohledem na ustanovení § 38 odst. 3 o. s. ř., který stanoví, že úkony notáře, které provedl jako soudní komisař jsou považovány za úkony soudu. Jednou z možností je také odmítnutí dědictví prostřednictvím zástupce na základě plné moci, která však musí obsahovat výslovné zmocnění k provedení takového právního úkonu (§ 463 odst. 2 obč. zák.). Zástupcem v této věci však nemůže být osoba, která by sama nebyla k takovému úkonu způsobilá, jakož ani osoba, jejíž zájmy jsou v rozporu se zájmy zastoupeného (§ 22 odst. 2 obč. zák.), tzn. například ten, kdo by se v důsledku odmítnutí dědictví za zastoupeného dědice sám stal nabyvatelem takto uvolněného

---

⁴⁸ ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné*, svazek III., 5. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2009, s. 268- 269; ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1.svazek. Praha : Linde Praha, 2008, s. 1151- 1152; MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha : Leges, 2011, s. 35.

⁴⁹ ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné*, svazek III., 5. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2009, s. 269; FIALA, R. *Přehled judikatury ve věcech dědických*. Praha : ASPI, 2006, s. 400- 401.

podílu. Za osobu nezpůsobilou k právním úkonům je oprávněn prohlášení o odmítnutí dědictví učinit její zákonný zástupce, avšak takové prohlášení vyžaduje schválení soudem, neboť se jedná o případ, na který dopadá ustanovení § 28 obč. zák. Projeví-li k tomu oprávněná osoba právně relevantním způsobem vůli, že dědictví odmítá, nelze již takový projev vůle vzít zpět. Totéž platí i v případě, kdy dědic prohlásí, že dědictví neodmítá (viz ustanovení § 467 obč. zák.).⁵⁰

Prohlášení o odmítnutí dědictví je nutné učinit v zákonné lhůtě, tj. nejpozději do jednoho měsíce ode dne, kdy byl v úvahu přicházející dědic soudem vyrozuměn o právu dědictví odmítnout a zároveň poučen o následcích odmítnutí, přičemž lhůta k odmítnutí dědictví běží každému dědici samostatně. Zákonná jednoměsíční lhůta může být soudem v souladu s ustanovením § 464 obč. zák. z důležitých důvodů prodloužena, ovšem pouze za předpokladu, že stále ještě běží, pakliže lhůta již uplynula, není možné ji dodatečně prodloužit. Lhůta k odmítnutí dědictví je lhůtou hmotněprávní. S ohledem na tuto skutečnost nelze její zmeškání postupem podle § 58 o. s. ř. prominout. Marným uplynutím lhůty k odmítnutí dědictví nastávají obdobné právní účinky, jako při prohlášení dědice o tom, že dědictví neodmítá. Takové účinky, jak vyplývá z ustanovení § 468 obč. zák., však nejsou spojovány s pasivitou neznámého dědice ani dědice neznámého pobytu. Ze strany těchto osob se naopak předpokládá určitá aktivita v podobě přihlášení se u příslušného soudu, který vede dědické řízení a který tyto dědice vyrozuměl o jejich dědickém právu vyhláškou. V případě, že taková osoba o sobě nedá v určené lhůtě soudu vědět, není při projednávání dědictví na ni brán zřetel, tzn., že je takto vyloučena z okruhu oprávněných dědiců (ovšem pokud by se později zjistilo, kde se dědic zdržuje, bylo by nutné, za předpokladu, že se tak stane dříve, než bylo řízení o dědictví pravomocně skončeno, tuto osobu opět považovat za účastníka řízení⁵¹). Smyslem lhůty dané ustanovením § 464 obč. zák. je pouze vymezit hranici, do kdy může v úvahu přicházející dědic dědictví odmítnout, tj. hranici, po níž nastává fikce neodmítnutí dědictví. Žádné zákonné ustanovení dědici nezakazuje, aby úkon odmítnutí, popřípadě přijetí dědictví, učinil teprve poté, co je mu poskytnuto výše uvedené poučení o právu odmítnout dědictví a o právních účincích takového prohlášení.

---

⁵⁰ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné*, svazek III., 5. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2009, s. 270; ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1. svazek. Praha: Linde Praha, 2008, s. 1135 a 1155.

⁵¹ MIKEŠ, J.; MUŽIČKA, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha : Leges, 2011, s. 35- 36.

Nicméně zákon rovněž nevyklučuje, aby v úvahu připadající dědic odmítl dědictví ještě dříve, než by byl o nápadu dědictví předepsaným způsobem vyzooměn. Oprávněná osoba tedy může takový úkon učinit kdykoli po smrti zůstavitele, nejpozději však do konce lhůty dle ustanovení § 464 obč. zák. Projev vůle vyjadřující úmysl odmítnout dědictví musí být jednoznačný, a tudíž nesmí obsahovat žádné výhrady ani podmínky (např. nelze odmítnout dědictví ve prospěch konkrétní osoby). V opačném případě by bylo nutné vycházet z toho, že k odmítnutí ze strany dědice vůbec nedošlo. Stejně tak není možné odmítnout dědictví pouze zčásti, když takový projev vůle by de lege lata taktéž neměl účinky odmítnutí dědictví (viz ustanovení § 466 obč. zák.).⁵²

V praxi může dojít k situaci, kdy se dědic sice dožil nápadu dědictví, ale zemřel dříve než se stihl vyjádřit k tomu, zda dědictví odmítá či nikoliv. Za těchto okolností přechází právo odmítnout, resp. přijmout dědictví, jakožto právo majetkové, na právní nástupce (tzv. transmise dědictví). Je-li právních nástupců více a má-li být dědictví platně odmítnuto, je nutné, aby jej takto odmítli všichni tito dědicové. Pokud by mezi nimi byl byt' jen jediný dědic, který by dědictví neodmítl, k odmítnutí dědictví za zemřelého dědice tak dojít nemůže.⁵³

---

⁵²Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. 5. 2009, sp. zn. 21 Cdo 149/2008 (zdroj: Havlíček Brain Team in Codexis academia); ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné*, svazek III., 5. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2009, s. 270- 271.

⁵³ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1.svazek. Praha : Linde Praha, 2008, s. 1155.

3. Dědění ze závěti

Článek 11 odst. 1 Listiny kromě toho, že stanoví základní právo vlastnit majetek, zaručuje také právo dědit majetek po osobě, která zemřela. Vlastnické právo zahrnuje mj. právo s majetkem nakládat (ustanovení § 123 obč. zák.). Je samozřejmé, že nakládat s majetkem mohou pouze osoby, které jsou naživu, ovšem mohou tak činit nejen inter vivos (mezi živými), ale také mortis causa (pro případ smrti). Pořízení pro případ smrti však předpokládá projev vůle ještě za života zůstavitele, z čehož vyplývá, že nakládání s majetkem je jednáním, jež může přesahovat meze lidské existence. Pořídít o svém majetku pro případ smrti závěť je projevem autonomie vůle člověka, jemuž právní řád skýtá možnost svobodně se rozhodnout o tom, které osoby a případně v jakém rozsahu mají nastoupit do jeho práv po jeho smrti (čl. 11 odst. 2 Listiny). Jediné omezení zůstavitelovy svobodné vůle představuje institut neopomenutelných dědiců (viz dále). Jinak může pořizovatel závěti jakkoli modifikovat nebo dokonce i zcela vyloučit osoby povolané k dědění zákonem anebo vyloučit právo státu na odúmrť, kterému by pozůstalost připadla v případě, že se nestane dědicem žádná osoba na základě zákonné posloupnosti. Pořizovatel může, závěti pořídít o právech a povinnostech, které nezanikají smrtí a které nepřecházejí na základě zvláštního dědického nástupnictví (viz kapitola 2.2). Při sepisování závěti je nezbytné řídit se v první řadě obecnými ustanoveními o právních úkonech obsažených v § 34 a násl. obč. zák. (závěť je jednostranný právní úkon) a kromě toho je třeba také dbát na dodržení zvláštních formálních a obsahových náležitostí stanovených ustanoveními § 476- 480 obč. zák. Zpřísněná pravidla pro platnost závěti jsou odůvodněna zejména snahou omezit a znesnadnit, když ne přímo zabránit případným podvrhům či jiným způsobům falšování projevu vůle zůstavitele, jakož i snížit na minimum v úvahu přicházející pochybnosti o skutečné vůli pořizovatele závěti. Projev vůle zůstavitele obsažený v závěti je úkonem neadresným. Vzhledem k této skutečnosti je nutné si uvědomit, že při výkladu projevené vůle se neuplatní teorie ochrany veřejné víry, podle níž se projev vůle interpretuje v souladu s úmyslem jednající osoby, byl-li tento úmysl adresátu projevu znám, respektive podle významu, který by mu zpravidla přikládala osoba v postavení osoby, které byl projev vůle určen. Při interpretaci závěti je třeba vycházet z teorie vůle, tzn., že je nutné především zkoumat skutečnou vůli pořizovatele (vedle

jazykového projevu například i celkovou systematiku uspořádání obsahu závěti apod.) a na základě toho se dopátrat, jaký byl zůstavitelův skutečný úmysl ohledně nakládání s majetkem po jeho smrti. Nikdy však nelze předem vyloučit omyl pořizovatele při sepisování závěti, například ohledně osoby povolané za dědice. Na tyto případy nelze použít ustanovení § 49a obč. zák. upravující relativní neplatnost právního úkonu pro omyl, neboť toto ustanovení se vztahuje pouze na právní úkony adresné, což vyplývá již ze samotné dikce „*právní úkon je neplatný, jestliže jej jednající osoba učinila v omylu (...), a osoba, které byl právní úkon určen, tento omyl vyvolala nebo o něm musela vědět*“. Závěť je, jak bylo již výše zmíněno, právním úkonem neadresným, a proto na ni nelze citované ustanovení o omylu vztáhnout. V pochybnostech o správnosti zůstavitelem projevené vůle může situaci pomoci objasnit zjištění podnětu, který vedl pořizovatele k rozhodnutí rozdělit svůj majetek právě tak, jak uvedl v závěti. Pořízení pro případ smrti se totiž, co se týká záměru obohatit příjemce, velmi podobá darování, jehož podstatnou náležitostí je mimo jiné také tzv. animus donandi, tedy úmysl darovat. Rozhodnutí zůstavitele o tom, komu případně majetek po jeho smrti, může být často výrazem vděčnosti za určité jednání či chování konkrétní osoby, která by jinak, nebýt závěti, na podobnou „odměnu“ neměla nárok.⁵⁴

Mám za to, že je správné úmysl zůstavitele zkoumat vždy, neboť právě zjištění motivu, jenž vedl pořizovatele k sepsání závěti určitého znění, vypovídá mnohé o jeho skutečné vůli. Tím by bylo učiněno zadost svobodnému rozhodování ohledně majetku zůstavitele pro případ smrti, která je současnou právní úpravou zatlačována do pozadí v důsledku upřednostňování zájmů dědiců nad zájmy zůstavitele. Posílení rozhodovací volnosti zůstavitele je také jedním z hlavních cílů NOZ (viz kap. 4).

3.1 Základní vymezení a osobní povaha závěti

Závěť je pořizovatelem osobně učiněný, formální, jednostranný, neadresný, kdykoliv odvolatelný právní úkon směřující k vymezení okruhu osob, kterým má v případě smrti pořizovatele připadnout jeho majetek. Při pořizování závěti jsou pojmově vyloučeny všechny druhy zastoupení, tzn., že závěť nemůže být platně

---

⁵⁴ FIALA, J., KINDL, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. I. díl, 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 828;

MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha : Leges, 2011, s. 59- 60.

pořízena osobou, která není k takovému právnímu úkonu způsobilá v důsledku rozhodnutí soudu o zbavení způsobilosti k právním úkonům nebo o jejím omezení v rozsahu, který vylučuje pořízení závěti (§ 10 obč. zák.), stejně tak závěť nemůže pořídít osoba trpící duševní poruchou, která ji činí k takovému právnímu úkonu nezpůsobilou (§ 38 odst. 2 obč. zák.) a ani nezletilá osoba, která nedosáhla věku 15 let (§ 476d odst. 2 obč. zák. a contrario). Jedná se tedy o právní úkon ryze osobní povahy, jenž vyžaduje, aby ten, kdo ho činí, byl plně způsobilý k právním úkonům. Pořízení závěti tak není případem, na který by bylo možné vztáhnout ustanovení § 28 obč. zák., neboť občanský zákoník vůbec nepředpokládá, že by závěť mohla být pořízena osobou, která nemá plnou způsobilost k právním úkonům, a to ani prostřednictvím soudem jí ustanoveného opatrovníka. Požadavku plné způsobilosti k právním úkonům vyhovuje pouze osoba, která je zletilá ve smyslu ustanovení § 8 obč. zák., tj. buď dovršila osmnáctého roku věku, anebo před dosažením tohoto věku uzavřela manželství s přivolením soudu za podmínky, že již dosáhla věku alespoň šestnácti let (§ 194 o. s. ř.). I u zletilého jedince, který nebyl zbaven ani omezen ve způsobilosti k právním úkonům však může dojít k situaci, kdy jinak duševně zdravý člověk je v době pořizování závěti stížen duševní poruchou přechodné povahy, která ho činí k tomuto právnímu úkonu nezpůsobilým. Příčinou stavu vylučujícího v daném okamžiku učinit pořizovateli platný projev vůle může být například požití některých druhů léčiv či alkoholu v takovém množství, které u jednotlivce je způsobilé zabránit schopnosti jasného úsudku a posouzení následků svého jednání, nelze však opomenout ani přechodné stavy euforie nebo naopak apatie, kdy dotyčná osoba sice ví, co činí, ale nedokáže vzdorovat naléhání, kterému je ze strany jiné osoby vystavena. Určité pochybnosti ohledně způsobilosti pořizovatele mohou vznikat také v souvislosti s jeho pokročilým věkem, proto by zůstavitel pořízení závěti neměl zbytečně odkládat, neboť jejím včasným sepsáním lze mnohdy předejít případným budoucím sporům mezi dědici v dědickém řízení. Výjimku z požadavku plné způsobilosti k právním úkonům představuje ustanovení § 476d odst. 2 obč. zák., když umožňuje pořídít závěť nezletilé osobě, která dovršila 15. rok věku, přičemž závěť musí mít v takovém případě obligatorně formu notářského zápisu. Tímto způsobem má být zajištěno, aby pořizovatelova vůle byla náležitě vyjádřena, zároveň je spolupůsobením notáře při tomto úkonu umožněno poučení pořizovatele o povaze uvažovaného úkonu a o jeho

účinnosti, není však vyloučena ani případná konkretizace majetkových hodnot, kterých by se dispozice s pořizovatelovým majetkem mohla týkat. Platnost závěti z hlediska způsobilosti zůstavitele k jejímu pořízení se posuzuje zpětně ke dni pořízení, z toho vyplývá, že následná ztráta způsobilosti zůstavitele k právním úkonům již nemá na platnost závěti žádný vliv. Naproti tomu nedostatek způsobilosti zůstavitele k právním úkonům v době pořízení závěti má za následek neplatnost, která nemůže konvalidovat ani v případě, že zůstavitel následně způsobilost k právním úkonům (opět) nabude. Zřít závěť může pouze jedna osoba, ustanovení § 476 odst. 3 obč. zák. totiž výslovně stanoví, že společná závěť více zůstavitelů je neplatná.⁵⁵

3.2 Formální náležitosti závěti

Závěť jakožto právní úkon musí splňovat všechny náležitosti, které zákon vyžaduje pro platnost jakéhokoliv právního úkonu, tj. vedle shora uvedených požadavků na způsobilost osoby, která jej činí, musí být splněny také náležitosti vůle podle § 37 odst. 1 obč. zák., to znamená, že vůle musí být svobodná a vážná (ustanovení § 49a obč. zák. o omylu a § 49 obč. zák. o tísni se nepoužijí s ohledem na skutečnost, že závěť je právním úkonem jednostranným a neadresným), dále musí být splněny náležitosti projevu vůle (určitost a srozumitelnost) a náležitosti předmětu právního úkonu (musí být možný a dovolený, tj. nesmí být v rozporu se zákonem, nesmí zákon obcházet ani nesmí být v rozporu s dobrými mravy). Kromě obecných náležitostí právního úkonu je nutné dbát také na dodržení náležitostí zvláštních vztahujících se k projevu vůle pro případ smrti. Zpřísněné požadavky jsou odůvodněny tím, že závěť se uplatní až v době, kdy už ten, kdo ji pořídil, nebude naživu, a nebude tedy už možné zjistit, zda zamýšlel závěť zřít a co v ní sledoval. Všechny druhy závětí proto vyžadují písemnou formu a uvedení dne, měsíce a roku, kdy byla podepsána (§ 476 odst. 1 a 2 obč. zák.). Zpravidla bude datum sepsání závěti a jejího podpisu spadat v jeden den, ovšem je důležité si uvědomit, že tomu tak nemusí být vždy a že v případě, kdy byla závěť podepsána jiný (pozdější) den než byla sepsána, musí na ní být vždy uvedeno datum dne podpisu, bez ohledu na to, zda už závěť obsahuje také datum jiné, neboť

---

⁵⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 03. 2008, sp. zn. 21 Cdo 2968/2006 (zdroj: Codexis academia); ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1.svazek. Praha : Linde Praha, 2008, s. 1236- 1237; MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha : Leges, 2011, s. 64- 67.

teprve v okamžiku podpisu pořizovatel potvrzuje správnost obsahu závěti. Smyslem zákonného požadavku na uvedení přesného data podpisu závěti je mimo jiné to, že tento údaj slouží k rozlišení, která z více závětí téhož pořizovatele má mít přednost před závěťmi staršího data. Jedním ze způsobů zrušení závěti je totiž podle § 480 odst. 1 obč. zák. sepsání pozdější platné závěti, pokud vedle sebe zároveň nemohou obstát. Pokud by se jednalo o závěť sepsanou vlastnoručně (§ 476a obč. zák.), v té musí být den, měsíc a rok, kdy byla podepsána uveden rovněž vlastní rukou pořizovatele, ačkoliv to ze zákonné dikce § 476 odst. 2 ani § 476a obč. zák. přímo nevyplývá. Důvodem je skutečnost, že se jedná o nedílnou součást závěti, která proto musí splňovat i formální požadavky kladené na tento druh závěti (viz dále). Všechny zákonné náležitosti musí závěť splňovat nejpozději v okamžiku smrti zůstavitele.⁵⁶

3.3 Obsahové náležitosti závěti

3.3.1 Ustanovení dědiců a určení jejich podílů

Ze závěti musí být patrné, koho pořizovatel ustanovuje svým dědicem. Ustanovení dědice (dědiců) je základní a podstatnou složkou obsahu závěti. Podle § 477 odst. 1 obč. zák., ustanoví-li pořizovatel ve své závěti dědiců více, určí jejich podíly nebo věci a práva, které jim mají připadnout a pro případ, že by podíly jednotlivých dědiců nebyly v závěti určeny, platí, že podíly jsou stejné. Dědickým podílem se přitom rozumí účast dědice na právech a povinnostech vyplývajících z majetku zanechaného zůstavitelem vyjádřená zlomkem. Od velikosti dědického podílu se tedy odvozuje také míra odpovědnosti za případné dluhy zůstavitele. Uvolněný podíl nepřirůstá k podílům ostatních dědiců ze závěti, ale na místo závětního dědice, který z nějakého důvodu nedědí, nastupují dědicové ze zákona (§ 461 odst. 2 obč. zák.).

Z ustanovení právního úkonu, jakým je závěť, musí být především zřejmé, že se jedná o dispozici s majetkem mortis causa. V textu závěti je tedy nutné použít takové slovní spojení, které tuto skutečnost vyjadřuje, např. „ustanovuji osobu XY svým

---

⁵⁶ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1. svazek. Praha : Linde Praha, 2008, s. 1237, 1239; MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha : Leges, 2011, s. 102; Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 03. 2008, sp. zn. 21 Cdo 2968/2006; Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. 11. 1998, sp. zn. 21 Cdo 586/98 (zdroj: Codexis academia).

dědicem“. Tentýž účinek bude mít ale také vyjádření typu „povolávám za dědice osobu XY“, „necht’ se stane dědicem osoba XY“ apod. Slovo „dědic“ přitom může být nahrazeno jiným (např. „nabyvatel“), popř. může být i vynecháno, je-li z kontextu dostatečně jasné, kdo má dědicem být, tzn., že neméně důležité je určité označení konkrétní osoby, která se má po smrti zůstavitele ujmout jím v závěti určeného majetku. Požadavky kladené na určitost označení osoby povolané za dědice nejsou u závěti tak přísné jako u dvoustranných právních úkonů (např. u smluv), v nichž musí být fyzické osoby označeny jménem, příjmením, datem narození (popř. rodným číslem) a místem trvalého bydliště a právnické osoby názvem, sídlem a přiděleným identifikačním číslem. Důvodem je samotné posláním závěti, kterým je vystihnout skutečnou vůli zůstavitele. Kdyby se totiž pořizovatel musel nutně seznámit se všemi daty potřebnými k identifikaci osoby pro účely dvoustranných právních úkonů, mohlo by to vést k nežádoucímu prodlení či vyzrazení záměru pořídit závěť. Podle ustálené judikatury postačí, je-li dědic (na rozdíl od pořizovatele – viz dále) v závěti označen jen příbuzenským nebo jiným vztahem k pořizovateli bez uvedení jména, např. „sestra“, „syn“, „manžel“, „družka“, „soused“, atd. Pořizovatel by však měl vždy myslet na to, zda takové označení dědice ho bude činit dostatečně odlišujícím od dalších osob. Tak například má-li pořizovatel více sester a chce, aby se jeho dědičkou stala pouze jedna z nich, měl by ji v závěti označit alespoň křestním jménem („sestra Jana“).⁵⁷

S ohledem na skutečnost, že okolnosti a vzájemné vztahy se mohou v průběhu času měnit, doporučila bych každému, kdo hodlá pořídit závěť, i přesto, co bylo výše uvedeno, aby v ní označil osoby dědiců pokud možno co nejpřesněji.

3.3.2 Podmínky a příkaz

Podle ustanovení § 478 obč. zák. jakékoliv k závěti připojené podmínky jsou bez právních následků, přičemž ustanovení § 484 odst. 1 věty druhé⁵⁸ o příkazu k započtení tím není dotčeno. Ustanovení § 478 obč. zák. je velmi stručné, i tak v něm lze narazit na řadu nesrovnalostí a rozporů. Pomínu-li skutečnost, že odkazuje na již neexistující ustanovení, jde v první řadě o to, že jsou zde kladeny do jedné roviny nesourodé pojmy, kterými jsou podmínky a příkaz, kromě toho příkaz ve smyslu ustanovení § 484 obč.

⁵⁷ MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha : Leges, 2011, s. 69, 72- 73.

⁵⁸ Ve skutečnosti však § 484 obč. zák. není členěn na odstavce a namísto věty druhé § 478 obč. zák. mívá na ustanovení věty třetí.

zák. nemá povahu podmínky, na níž by závisel vznik, změna či zánik práv spojených s děděním, a tudíž se jeví nadbytečné ubezpečení o tom, že ustanovení § 478 na něj nedopadá.⁵⁹

Z výše uvedeného plyne, že nabytí dědictví nelze vázat na splnění podmínky⁶⁰ a že není možné závěti uložit dědici závazný příkaz (modus), z něhož by vyplýval určitý způsob nakládání s majetkem, který mu podle závěti má připadnout, popř., příkaz zůstavitele, aby dědic něco vykonal či se něčeho zdržel. Obsahem příkazu může být například požadavek/přání, aby dědic po smrti zůstavitele nechal pro něho zřídit náhrobek určitého znění, pečoval o zůstavitelův hrob, zpřístupnil sbírku předmětů umělecké či sběratelské povahy veřejnosti atp. Pokud by takové ustanovení přece jen bylo obsahem určité závěti, hledělo by se na něj, jako kdyby nebylo napsáno. Případné stanovení podmínky či příkazu v závěti by však nemělo za následek neplatnost závěti. Zůstavitel ovšem může závěti ve prospěch některého z dědiců zřídit věcné břemeno, jež bude zatěžovat nemovitost, kterou má podle závěti téhož zůstavitele nabyt jiný jeho dědic, aniž by se jednalo o nepřipustnou podmínku závěti (§ 151o odst. 1 obč. zák.). Stejně tak ustanovení náhradního dědice pro případ, že by původně povolaný dědic dědictví z jakéhokoliv důvodu nenabyl (vulgární substitute), není judikaturou již tradičně považováno za podmínku ve smyslu ustanovení § 478 obč. zák., totéž se však nedá říci o svěrenském nástupnictví (fideikomisární substitute), které současná právní úprava nezná. Tento institut znal Všeobecný občanský zákoník (ABGB) z roku 1811 a nový občanský zákoník se k tomuto institutu dědického práva opět vrací (viz kap. 4.1).⁶¹ Podmínkou ve smyslu ustanovení § 478 obč. zák. není ani stanovení povinnosti dědice (dědiců) vyplatit peněžité podíly jiným osobám.⁶²

Smyslem ustanovení § 478 obč. zák. je nepochybně to, aby dědic nebyl zbytečně omezován zůstavitelovou vůlí při nakládání s majetkem. Zákon přitom nerozlišuje mezi případy, v nichž by splnění příkazu skutečně ve značné míře zkracovalo dědice ve výkonu jeho práv, od případů, kde by v poměru k výši zanechaného majetku splnění

---

⁵⁹ MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha : Leges, 2011, s. 84.

⁶⁰ Jedná se o výjimku z obecné zásady, že vznik, změnu nebo zánik práva či povinnosti lze vázat na splnění podmínky (§ 36 odst. 1 obč. zák.), přičemž podmínkou ve smyslu citovaného ustanovení se rozumí vedlejší ustanovení právního úkonu, jímž se následky tohoto právního úkonu činí závislými na budoucí nejisté skutečnosti.

⁶¹ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné*, svazek III., 5. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2009, s. 275- 276.

⁶² Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. 2. 2001, č. j. 24 Co 51/2001- 133 in Ad notam č. 3/2001, s. 60 an.

příkazu představovalo jen minimální újmu, a kde by vyhovění zůstavitelovu přání bylo pouhým výrazem piety vůči osobě zemřelého. Právní úprava tak zcela evidentně upřednostňuje zájmy osob žijících na úkor zájmů osob, které již nežijí.⁶³ Takovýto přístup je pozůstatkem z totalitní doby a značně omezuje volnost rozhodnutí zůstavitele o dalším osudu jím vlastněného majetku po své smrti. Současnými moderními občanskými zákoníky není tento přístup akceptován, a proto se od něho odklání také nový občanský zákoník (zák. č. 89/2012 Sb.).⁶⁴

Zákonnou výjimku z výše uvedené obecné zásady obsažené v ustanovení § 478 obč. zák. představuje tzv. příkaz k započtení na dědický podíl (kolace). Kolace se uplatní jak při dědění ze zákona, tak i ze závěti. Právní úpravu nalezneme v ustanovení § 484 obč. zák., které, pokud jde o dědění ze závěti, stanoví, že započtení je třeba provést, jestliže k němu dal zůstavitel příkaz anebo jestliže by jinak obdarovaný dědic byl neodůvodněně zvýhodněn oproti neopomenutelnému dědici. Předmětem zápočtu může být jen takový dar, který dědic od zůstavitele za jeho života obdržel nad rámec obvyklých darování odpovídajících majetkovým poměrům zůstavitele. Při dědění ze zákona se započtení daru na dědický podíl provádí vždy a u všech dědiců bez rozdílu. Naproti tomu při dědění ze závěti přichází započtení daru v úvahu jen tehdy, přikázal-li to zůstavitel v závěti anebo v případech, kdy takový příkaz v závěti sice uveden nebyl, avšak obdarovaný dědic by byl takto neodůvodněně zvýhodněn ve srovnání s potomkem zůstavitele.⁶⁵

Příkaz k započtení je institut dědického práva, jehož smyslem je vyrovnat neopodstatněné rozdíly mezi dědici s přihlédnutím k prospěchu, kterého se některému z dědiců dostalo od zůstavitele ještě za jeho života a který by s přihlédnutím ke všem okolnostem znamenal významné zvýhodnění některého dědice na úkor ostatních, aniž by ze strany tohoto dědice byl dán relevantní důvod, jenž by jeho zvýhodnění odůvodňoval. Jestliže má započtení splnit svůj účel, musí být brán zřetel k čisté ceně dědictví, tj. po odpočtu dluhů od obecné ceny majetku, a také k ceně předmětného daru. Pro posouzení, zda obdarovaný dědic byl oproti dědici uvedenému v ustanovení § 479 obč. zák. skutečně neodůvodněně zvýhodněn, zákon nestanoví, na základě jakých

---

⁶³ MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha : Leges, 2011, s. 90- 91.

⁶⁴ „Zůstavitel může uvést v závěti podmínku, doložení času nebo příkaz.“ (§ 1551 odst. 1 NOZ).

⁶⁵ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 2. 2009, sp. zn. 21 Cdo 4159/2007 (zdroj: Codexis academia).

hledisek má soud tuto skutečnost zkoumat. Pojem „neodůvodněného zvýhodnění“ není žádným právním předpisem definován, ačkoliv na jeho vymezení závisí závěr soudu o tom, zda při děděni ze závěti a při absenci zůstavitelova příkazu k započtení má být obdarovanému dědici započítán na dědický podíl dar, který od zůstavitele obdržel. Vymezení hypotézy právní normy tak závisí v každém jednotlivém případě na úvaze soudu. Soudy by však měly při zkoumání „odůvodněnosti“ zvýhodnění obdarovaného dědice zohlednit zejména důvody, které zůstavitele vedly k poskytnutí předmětného daru, k důsledkům, které darování pro obdarovaného dědice mělo, k míře (kvantitě) zvýhodnění, a případně také k dalším okolnostem, jež darování podmiňovaly či provázely. Pokud jde o posouzení obvyklosti, resp. neobvyklosti darování, lze mít obecně za to, že méně obvyklé je zejména darování nemovitostí, ovšem vždy je třeba zkoumat poměry zůstavitele a jeho rodiny.⁶⁶

3.3.3 Zřízení nadace nebo nadačního fondu

Jednou z možností, jak lze podle platné právní úpravy naložit s majetkem pro případ smrti, je zřídit závěti nadaci, resp. nadační fond (§ 477 odst. 2 obč. zák., § 3 odst. 1 nad. zák.). Nadace a nadační fond jsou účelovými sdruženími majetku, které jsou zřizovány za účelem dosahování obecně prospěšných cílů,⁶⁷ k čemuž jsou vybaveny právní subjektivitou, tzn., že jsou právníckými osobami (§ 1 odst. 1 a 2 nad. zák.). Závěť, jejímž obsahem je přání zůstavitele, aby byla po jeho smrti zřízena nadace nebo nadační fond, zřejmě nebude častým jevem, ovšem právě pro neobvyklost takové závěti, jakož i zvláštního způsobu založení právnícké osoby, považují za důležité se o této možnosti zmínit.

K platnému zřízení nadace či nadačního fondu závěti je nutné, aby závěť byla pořízena ve formě notářského zápisu (§ 3 odst. 1 nad. zák.). Ustanovení § 3 odst. 3 nad. zák. pak stanoví podstatné obsahové náležitosti takové závěti. Jsou jimi: určení názvu nadace nebo nadačního fondu; vymezení účelu, pro který se nadace nebo nadační fond zřizuje (ten musí být ve shodě s obecně prospěšným cílem); výše, popř. hodnota

---

⁶⁶ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 2. 2009, sp. zn. 21 Cdo 4159/2007 (zdroj: Codexis academia); MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha : Leges, 2011, s. 89.

⁶⁷ Obecně prospěšným cílem je zejména rozvoj duchovních hodnot, ochrana lidských práv nebo jiných humanitárních hodnot, ochrana přírodního prostředí, kulturních památek a tradic a rozvoj vědy, vzdělání, tělovýchovy a sportu (§1 odst. 1, věta druhá nad. zák.).

majetkového vkladu, který se zřizovatel (pořizovatel závěti) zavazuje do nadace nebo nadačního fondu vložit, přičemž celková hodnota nadačního jmění nesmí být nižší než 500 000 Kč a po dobu trvání nadace se nesmí snížit pod tuto hodnotu (§ 3 odst. 4 nad. zák.); stanovení pravidla pro omezení nákladů nadace nebo nadačního fondu podle § 22 nad. zák. nebo určení, že pravidlo má být stanoveno statutem nadace nebo nadačního fondu; podmínky pro poskytování nadačních příspěvků, popřípadě okruh osob, kterým je lze poskytnout, nebo určení, že tyto náležitosti mají být stanoveny statutem nadace nebo nadačního fondu a konečně určení osoby, která jmenuje první členy orgánů nadace nebo nadačního fondu, popř. revizora, nejsou-li jmenováni v závěti, a provede další úkony související se vznikem nadace nebo nadačního fondu (tzv. vykonavatel závěti, viz dále). Bude-li závěť splňovat všechny požadované náležitosti, vznikne po podání návrhu na zápis vykonavatelem závěti nadace, resp. nadační fond až následným zápisem do nadačního rejstříku (§ 5 odst. 1 nad. zák.). V opačném případě by závěť byla v části obsahující zřízení nadace nebo nadačního fondu neplatná. K návrhu na zápis nadace nebo nadačního fondu do rejstříku je nutné přiložit zejména nadační listinu, doklad o splacení peněžitého vkladu, popř. doklad o převzetí nepeněžitého vkladu a výpis z rejstříku trestů členů správní rady, dozorčí rady, rep. revizora (§ 5 odst. 3 nad. zák.).

Nadace či nadační fond jakožto právnická osoba, která se zřizuje závětí, má postavení dědice, a tak může být povolána k dědictví jako dědic jediný, ale též jako jeden z více dědiců. Její vznik je závislý na zápisu do nadačního rejstříku, přičemž podáním návrhu na zápis se dává najevo, že dědictví nebude odmítnuto, v důsledku čehož je nadace na rozdíl od ostatních dědiců zbavena práva na odmítnutí dědictví (viz kap. 2.5).⁶⁸

Díváme-li se tedy na závěti zřizovanou nadaci jako na dědice, můžeme vysledovat určitou podobnost s dosud nenarozenou fyzickou osobou (nasciturem) povolanou závětí za dědice, neboť v době pořizení závěti ani u jedné z těchto osob není jisté, zda bude ke dni smrti zůstavitele splňovat podmínky, za nichž jí bude moci být zpětně přiznána právní subjektivita (dítě se musí narodit živé a nadace musí vzniknout jako právnická osoba). Jedná se o výjimku z obecného předpokladu dědění, že dědic musí v okamžiku smrti zůstavitele právně existovat a být způsobilý k nabytí dědictví (viz kap. 2.3).

---

⁶⁸ MIKEŠ, J.; MUŽIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha : Leges, 2011, s. 82.

Pokud jde o osobu vykonavatele závěti, právní úprava dědického práva v dosud platném a účinném občanském zákoníku žádný obdobný institut neupravuje, avšak zákon o nadacích a nadačních fondech s osobou vykonavatele přesto počítá, aniž by se zabýval např. tím, že takto označená osoba může provedení úkonů, jimiž byla závěti pověřena, odmítnout, nebo že v době smrti zůstavitele nemusí být tato osoba již naživu, popř. nebude k takové činnosti způsobilá. Jestliže by taková překážka skutečně nastala, nemusí to však nutně vést ke zmaření zůstavitelova záměru. V takovém případě by totiž soud pravděpodobně postupoval v souladu s ustanovením § 175e odst. 1 o. s. ř., tj. ustanovil by i bez návrhu správce dědictví (viz § 480 an. obč. zák.) a pověřil by ho úkoly spojenými s činností vykonavatele závěti.⁶⁹

3.4 Ochrana tzv. neopomenutelných dědiců

V úvodu této práce jsem se zmiňovala o jednom z nejdůležitějších předpokladů pro pořízení závěti, kterým je autonomie vůle zůstavitele a poukázala jsem na skutečnost, že testovací svoboda pořizovatele závěti není neomezená. Určité (nezanedbatelné) omezení zůstavitelovy vůle představuje institut neopomenutelných dědiců. Na tomto místě se budu otázkou „neopomenutelnosti“ některých dědiců zabývat podrobněji.

V našem právním řádu jsou za neopomenutelné dědice považováni pouze potomci zůstavitele. Ustanovení § 479 obč. zák. stanoví, že nezletilým potomkům se musí dostat alespoň tolik, kolik činí jejich dědický podíl ze zákona, a zletilým potomkům alespoň tolik, kolik činí polovina jejich dědického podílu ze zákona. Nezletilým dětem je zajištěna zvýšená ochrana především proto, že bývají velmi často na zůstavitele odkázány výživou. A pokud by závěť byla s tímto zákonným požadavkem v rozporu, tj. jestliže by se podle jejího obsahu potomku zůstavitele mělo dostat méně, než činí jeho neopomenutelný podíl, byla by v této části neplatná. Pakliže by ale ze strany zůstavitele došlo k platnému vydědění jeho potomků (§ 469 obč. zák.), popřípadě by se v daném případě jednalo o potomka dědicky nezpůsobilého (469a obč. zák.), potom by závěť, přestože v ní není pamatováno na zůstavitelovy potomky, byla v plném rozsahu platná. Neplatnost závěti se dotýká pouze opomenutého dědice. Ovšem

---

⁶⁹ MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha : Leges, 2011, s. 82.

v případě, kdy by přicházel v úvahu jako dědic pouze zůstavitelův nezletilý potomek (nezletilí potomci) a zůstavitel by na něj (na ně) v závěti nepamatoval, projevila by se úplná neplatnost celé závěti. V obou případech se jedná o neplatnost relativní, neboť citované ustanovení § 479 je uvedeno mezi taxativně stanovenými důvody neplatnosti právního úkonu v § 40a obč. zák., podle kterého je právní úkon považován za platný, pokud se osoba dotčená tímto úkonem nedovolá jeho neplatnosti. Nárok na povinný díl ve výši stanovené v § 479 obč. zák. tedy nemá neopomenutelný dědic automaticky, nýbrž za podmínky, že se dovolá relativní neplatnosti závěti. Opomenutý dědic se může neplatnosti závěti dovolat v rámci řízení o dědictví, a to buď před soudem, nebo před notářem pověřeným prováděním úkonů v řízení o dědictví (§ 38 odst. 1 o. s. ř.) a záleží tedy pouze na něm, zda se neplatnosti dovolá či nikoliv.⁷⁰ Za nezletilého a za osobu, která nemá plnou způsobilost k právním úkonům je oprávněn v této otázce rozhodnout jejich zákonný zástupce. K právnímu úkonu, jakým je uznání platnosti závěti zákonným zástupcem učiněným jménem osoby, kterou zastupuje, je nutné schválení soudem podle ustanovení § 28 obč. zák. Není bez zajímavosti, že otázka relativní neplatnosti závěti nikdy nemůže být předmětem sporu dědiců o dědické právo ve smyslu § 175k odst. 2 o. s. ř., neboť podmínky této neplatnosti jsou dány natolik jednoznačně, že se vždy jedná jen o právní posouzení.⁷¹

Tzv. neopomenutelný dědic není ani po dovolání se neplatnosti závěti považován za dědice sui genesis, jedná se o prostého dědice ze zákona (v první dědické skupině), jehož dědický podíl je dán ustanovením § 479 obč. zák. Neopomenutelný dědic ve své podstatě dokonce ani dědicem není, a to až do okamžiku dovolání se neplatnosti závěti podle § 40a obč. zák. Tato okolnost však není důvodem pro to, aby soud, který vede řízení o dědictví, s těmito osobami nejednal jako s účastníky řízení. U závětí opomenutých potomků lze totiž mít důvodně za to, že jsou zůstavitelovými dědici (ustanovení § 175b ve spojení s ustanovením § 94 odst. 2 o. s. ř.). Důvodem pro toto tvrzení může být už jen samotná možnost, že se kterýkoliv z potomků po vyrozumění soudem o jeho případném dědickém právu, dovolá relativní neplatnosti

---

⁷⁰ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné*, svazek III., 5. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2009, s. 276; ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1.svazek. Praha : Linde Praha, 2008, s. 1286, 1288.

⁷¹ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1.svazek. Praha : Linde Praha, 2008, s. 1288; Stanovisko Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 06. 1990, sp. zn. Cpjf 90/89 (zdroj: Codexis academia).

závěti a v důsledku této skutečnosti se stane zůstavitelovým dědicem. Pakliže ani po soudním vyrozumění a poučení o následcích neuplatnění námitky neplatnosti závěti se daná osoba v soudem určené lhůtě (jedná se o lhůtu soudcovskou podle § 55 o. s. ř., tzn., že není zákonem vyžadována, ale lze v ní spatřovat účinný prostředek pro včasné určení okruhu účastníků dědického řízení, což je užitečné z hlediska procesní ekonomie) nevyjádří anebo závěť uzná jako platnou, přestane s ní soud jednat jako s účastníkem řízení, neboť již nebude mít žádný důvod se domnívat, že tato osoba je zůstavitelovým dědicem. Jestliže opomenutý potomek neplatnost závěti nenamítne, nestane se dědicem, a tudíž pro něj nepřichází v úvahu ani možnost odmítnutí dědictví. V opačném případě se sice dědicem stane, ale dědictví již odmítnout nemůže, neboť dovoláním se relativní neplatnosti závěti dal najevo, že dědictví odmítnout nechce. Výše zmíněná soudcovská lhůta však nikterak nebrání tomu, aby se oprávněná osoba neplatnosti závěti mohla dovolat také kdykoliv po jejím marném uplynutí. Je tomu tak proto, že dědické řízení patří do skupiny řízení nesporných a je tudíž ovládáno převážně zásadou arbitrárního pořádku (jednoty řízení), na jejímž základě lze uplatňovat skutečnosti až do právní moci konečného rozhodnutí ve věci, tzn. dokonce i v odvolacím řízení. V kapitole č. 2.5 jsem upozornila na skutečnost, že odmítnutí dědictví je rozhodnutím dědice, které je neodvolatelné. Naproti tomu uznání závěti za platnou je právní úkon kdykoliv do doby pravomocného rozhodnutí o dědictví odvolatelný. Oprávněná osoba může tedy své stanovisko ohledně platnosti závěti změnit, neplatnosti závěti se dovolat a tím se znovu stát účastníkem řízení o dědictví.⁷²

Neopomenutelnými dědici jsou potomci zůstavitele, ale v konkrétní věci ve smyslu § 479 obč. zák. však pouze ti, kteří byli jakožto dědicové ze zákona na řadě. Jestliže byl ze zákona povolán k dědictví například zůstavitelův syn, který byl v závěti opomenut, je neopomenutelným dědicem pouze on, ne už tak jeho děti (vnuci zůstavitele). Jako dědic, jehož dědické právo má dle ustanovení § 473 odst. 1 obč. zák. přednost, je neopomenutelným dědicem dokonce i proti vlastním potomkům, kteří by jako dědici ze zákona přicházeli v úvahu až následně (§ 473 odst. 2 obč. zák.). A pokud tento bližší potomek nenamítne neplatnost závěti, nemohou ji namítat ani jeho potomci. Nezletilí potomci nemohou dohromady dostat více, než činí neopomenutelný podíl jejich předka. Právo neopomenutelného dědice není právem na výplatu, popřípadě

---

⁷² KITTEL, D. *Neopomenutelný dědic není dědic*. Ad Notam. 2011, roč. 17, č. 2, s. 15- 16.

doplnění podílu v penězích, nýbrž jde o právo na podíl takzvaně in natura. Není ale vyloučeno, že tento dědic posléze uzavře spolu s ostatními dědici dohodu o vypořádání dědictví, podle níž bude jeho podíl uspokojen, respektive doplněn výplatou určité peněžité částky. Zásadně má však opomenutý dědic právo na to, aby jeho dědický podíl byl doplněn o příslušnou část majetku, o kterém bylo závětí neplatně pořízeno.⁷³

3.5 Vydědění

Vydědění je institut, který velmi úzce souvisí s neopomenutelnými dědici a jejich právem na určitý podíl z dědictví, neboť tohoto práva mohou být prostřednictvím vydědění zbaveni nebo v něm mohou být podstatně zkráceni. Na první pohled je patrná určitá podobnost s dědickou nezpůsobilostí, přestože jsou mezi oběma instituty zásadní rozdíly (viz kapitola 2.3.1).

Vydědění je právní úkon, kterým zůstavitel dává najevo svoji vůli vyloučit z dědění svého potomka z důvodů, taxativně vymezených v ustanovení § 469a odst. 1 obč. zák., které spočívají v určitém odsouzeníhodném chování potomka. Na jiné osoby než potomky zůstavitele se ustanovení o vydědění nevztahuje, a to s ohledem na skutečnost, že by taková zákonná úprava byla nadbytečná, neboť stran osob odlišných od zůstavitelových potomků, které by přicházely ze zákona v úvahu jako dědicové, lze tohoto účelu dosáhnout jednoduše sepsáním závěti ve prospěch jiných dědiců.⁷⁴

Podle platné právní úpravy může zůstavitel potomka vydědit, jestliže:

- a) v rozporu s dobrými mravy neposkytl zůstaviteli potřebnou pomoc v nemoci, ve stáří nebo v jiných závažných případech,
- b) o zůstavitele trvale neprojevuje opravdový zájem, který by jako potomek projevovat měl,
- c) byl odsouzen pro úmyslný trestný čin k trestu odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku,
- d) trvale vede nezřízený život.

Některý z výše zmíněných důvodů musí být výslovně uveden buď v listině

---

⁷³ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1.svazek. Praha : Linde Praha, 2008, s. 1289, 1291.

⁷⁴ Tamtéž, s. 1180.

o vydědění, anebo přímo v závěti, má-li být neopomenutelný dědic platně vyděděn.

Prvně jmenovaný důvod vydědění umožňuje zůstaviteli odejmout subjektivní dědické právo dědici, v případě, že tento neposkytl zůstaviteli pomoc v tíživé životní situaci, jestliže ji potřeboval. Jiným závažným případem může být například finanční tíseň, špatný psychický stav zůstavitele z důvodu ztráty blízkého člověka nebo v důsledku živelní pohromy, apod. K naplnění tohoto důvodu vydědění nestačí, že se zůstavitel objektivně ocitl ve složité situaci, ale zároveň musí tento stav vyžadovat pomoc, kterou lze zpravidla v souladu s dobrými mravy očekávat ze strany jeho potomků. Potřebnost pomoci je třeba posuzovat případ od případu, neboť tutéž situaci může každý člověk individuálně zvládat rozdílně a vždy je nutné vzít v potaz skutečnost, zda tu není jiná osoba (např. manžel, popřípadě partner zůstavitele nebo jiná osoba, s níž zůstavitel trvale žije), od které lze poskytnutí potřebné pomoci očekávat především a která tuto pomoc také fakticky poskytuje a má k tomu zjevně i lepší podmínky, než potomek, kterého by se vydědění z tohoto důvodu mohlo týkat. V neposlední řadě je nutné zodpovědět otázku, zda potomek měl reálnou možnost pomoc fakticky zůstaviteli poskytnout, přičemž nemusí jít výhradně o pomoc poskytnutou osobně samotným potomkem, ale může se jednat o poskytnutí potřebné pomoci prostřednictvím jiné osoby, která tím byla dotyčným potomkem pověřena.⁷⁵

Trvalé neprojevoování opravdového zájmu o zůstavitele ze strany potomků je dalším důvodem pro vydědění, nicméně hranice mezi tímto důvodem vydědění a důvodem, který jsem uvedla v předchozím odstavci, může být v některých případech velmi tenká (např. neposkytl-li potomek svému rodiči- zůstaviteli pomoc proto, že se o jeho tíživé situaci vůbec nedozvěděl, neboť se o osobu zůstavitele trvale nezajímal). Ve společnosti je obvyklé, když potomci v rámci svých možností udržují se svými předky (zejména s rodiči a prarodiči) kontakty a zajímají se o jejich zdravotní stav a problémy. Pakliže tomu tak ze strany potomků není, může to být důvodem pro jejich vydědění. Podmínkou je, že se musí jednat o stav trvalého charakteru a tudíž nestačí krátkodobé nebo dokonce jednorázové neprojevení zájmu (např. vynechání pravidelné návštěvy, opomenutí výročí atp.). Naproti tomu zájem o zůstavitele projevoovaný sice pravidelně a trvale, ovšem pouze formálně, kterým by potomek sledoval právě jen to, aby ho zůstavitel nevydělil, důvodem vydědění být může. Skutečnosti svědčící o tom,

---

⁷⁵ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1.svazek. Praha : Linde Praha, 2008, s. 1181.

že potomek o zůstavitele trvale neprojevuje opravdový zájem, který by jako potomek projevovat měl, mohou spočívat v pasivním chování potomka ve vztahu k zůstaviteli, ale také v tom, že potomek sice o zůstavitele určitý zájem projevuje, ovšem způsobem, který neodpovídá řádnému chování potomka k jeho předkovi, tj. například způsobem trvale překračujícím zásady společenské slušnosti. Zájem, který by potomek měl o zůstavitele projevovat, je třeba posuzovat s přihlédnutím k okolnostem konkrétního případu, neboť představy o četnosti a způsobu projevování vzájemné náklonnosti mohou být značně rozdílné v závislosti na zvyklostech v dané lokalitě a v konkrétní rodině, a to zejména s ohledem na sociální poměry rodiny, náboženské založení, rodové tradice, dostupné technické prostředky atd. Je-li skutečnost, že potomek trvale neprojevuje o zůstavitele opravdový zájem, důsledkem toho, že zůstavitel neprojevuje zájem o potomka, nelze bez dalšího dovodit, že by neprojevení tohoto zájmu potomkem mohlo být důvodem k jeho vydědění.⁷⁶

Důvod vydědění, který jsem uvedla jako třetí v pořadí se do určité míry může překrývat s jedním z důvodů dědické nezpůsobilosti. Bylo by tomu tak tehdy, pokud by se potomek zůstavitele dopustil úmyslného trestného činu vůči zůstaviteli, jeho manželu, dětem nebo rodičům. V těchto případech je však potomek vyloučen z dědění ex lege a jeho případné vydědění by tak bylo nadbytečné. Ustanovení § 469a odst. 1 písm. c) obč. zák. umožňuje zůstaviteli vyloučit potomka z dědění projevem vůle i pro ty úmyslné trestné činy, které nebyly namířeny proti osobě zůstavitele ani proti jiným výše uvedeným osobám. Dalším rozdílem oproti dědické nezpůsobilosti je to, že vydědění je možné jen tehdy, byl-li potomek pro trestný čin odsouzen (právní moc rozsudku přitom zřejmě není podmínkou sine qua non) k trestu odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku, přičemž není relevantní, zda jde o trest nepodmíněný nebo podmíněný.

Posledním důvodem, na jehož základě může zůstavitel vydědit svého potomka, je skutečnost, že dotčená osoba vede trvale nezřízený život. Pod pojem nezřízený život lze podřadit zejména závislost na drogách, alkoholu či hazardních hrách. Tyto druhy závislostí jsou velmi často spojeny se zadlužováním nejen konkrétní závislé osoby, ale

---

⁷⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 11. 2009, sp. zn. 21 Cdo 3992/2008 (zdroj: Codexis academia); MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha : Leges, 2011, s. 97; ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1.svazek. Praha : Linde Praha, 2008, s. 1182.

také celé její rodiny a takovýto způsob života vede nezřídka k opatrování si prostředků na živobytí trestnou činností. Podmínkou naplnění tohoto důvodu vydědění je trvalost stavu, tzn., že jednotlivá pochybení či krátkodobé selhání nemají žádný vliv na dědění takové osoby.

Ustanovení § 469a odst. 2 obč. zák. dává zůstaviteli možnost, aby společně s nejbližším potomkem vyloučil z okruhu svých dědiců také jeho potomky, kteří by jinak nastoupili na místo vyděděného. Musí se tak stát výslovným projevem vůle zůstavitele v závěti nebo v listině o vydědění a není přitom rozhodné, zda důvody vydědění lze vztáhnout i na ně nebo nikoliv. Postačí tedy, je-li některý z výše uvedených důvodů naplněn u vyděděného potomka. Jde o jakýsi generační postih, neboť zůstavitel může tímto způsobem zbavit dědického práva celou linii potomků vyděděného. Za provinění svého předka jsou takto povinni strpět újmu jeho potomci.⁷⁷

V úvodu této kapitoly jsem se zmínila o tom, že projevu vůle o vydědění zákon propůjčuje stejnou formu, jaká je vyžadována pro platnost závěti. Listina o vydědění musí tedy splňovat tytéž formální náležitosti jako závěť (viz kap. 3.2), s tím, že úprava jednotlivých druhů závětí se použije analogicky. Stejně tak může být vydědění pojato také do jedné listiny se závětí. Pokud jde o zrušení vydědění, uplatní se pravidla stanovená pro zrušení závěti. Z hlediska obsahového je nezbytné, aby v listině o vydědění byl uveden některý ze čtyř důvodů vydědění, a to nejlépe konkrétním vyličením rozhodujících skutečností, které zůstavitele vedly k tomuto právnímu úkonu. V dědickém řízení totiž bude třeba inkriminované jednání potomka, který má být vyděděn, prokázat. Zůstavitelem tvrzený důvod vydědění se musí opírat o objektivně existující skutečnosti, které tu byly již v době sepisování listiny o vydědění, v opačném případě by šlo o právní úkon neplatný pro rozpor se zákonem (§ 39 obč. zák.). Jen na pořizovateli záleží, který ze zákonem stanovených důvodů vydědění určí svým projevem vůle jako relevantní, a proto nelze dovozovat žádný jiný důvod než právě ten, který je uveden v listině o vydědění, a to ani tehdy, kdyby reálně existoval. Dokonce ani v případě, že by v listině o vydědění byl uveden důvod, který neodpovídá žádnému zákonnému důvodu vydědění, ale objektivně by byly splněny podmínky pro některý z nich, nemohly by následky vydědění přesto nastat. Tak například, kdyby se potomek

---

⁷⁷ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1. svazek. Praha : Linde Praha, 2008, s. 1182- 1183; MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha : Leges, 2011, s. 98- 99.

zůstavitele dopustil v době před sepsáním zůstavitelovy poslední vůle takového jednání, které by naplňovalo znaky vedení nezřízeného života, avšak zůstavitel by do listiny o vydědění nebo do závěti pojal za důvod vydědění skutečnost, že jeho potomek nedostudoval, nejednalo by se o platné vydědění.⁷⁸

3.6 Formy závěti

Z hlediska formy závěti je rozhodující skutečnost, zda jde o pořizovatele plně způsobilého k právním úkonům, který je schopen číst a psát, nebo o nezletilého pořizovatele staršího 15 let nebo o pořizovatele, který nemůže číst nebo psát, popřípadě je nevidomý. V závislosti na těchto okolnostech si může dotyčná osoba sama zvolit ze zákonem předpokládaných druhů závětí tu, která nejlépe (resp. jako jediná) odpovídá situaci, v níž se právě nachází. Chce-li zřídít závěť osoba v plném rozsahu způsobilá k právním úkonům, která není nijak omezena ve schopnosti číst nebo psát, může se rozhodnout pro napsání závěti vlastní rukou - holografní (§ 476a obč. zák.) nebo pro závěť sepsanou jiným způsobem – allografní (§ 476b obč. zák., nikoliv však ve smyslu § 476c obč. zák.) nebo pro pořízení závěti ve formě notářského zápisu (§ 476d obč. zák.). Osoby, které nejsou plně způsobilé k právním úkonům v důsledku nedostatku věku (minimálně však 15 let) a dále pak osoby, které nemohou číst nebo psát, případně osoby nevidomé buď vůbec volbu, pokud jde o formu závěti, nemají (nezletilým osobám starším 15 let je pro závěť, jak jsem již uvedla, předepsána forma notářského zápisu) anebo se mohou rozhodnout mezi závětí ve formě notářského zápisu a zpřísněnou allografní závětí (§ 476c, § 476d odst. 3 až 5 obč. zák.). S ohledem na výše uvedené lze shrnout, že občanský zákoník zná celkem tři základní druhy závětí: vlastnoruční (holografní), allografní a závěť ve formě notářského zápisu. Z toho první dva jmenované druhy závěti je možné zařadit do širší skupiny závětí soukromých, zatímco u druhu posledně uvedeného hovoříme o závětech veřejných (zřízených v součinnosti s úřední osobou – notářem).⁷⁹

---

⁷⁸ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1.svazek. Praha : Linde Praha, 2008, s. 1183- 1184.

⁷⁹ ŠVESTKA, J.; JEHLIČKA, O.; ŠKÁROVÁ, M.; SPÁČIL, J. *Občanský zákoník. Komentář*. 10. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 1286- 1287; Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 03. 2008, sp. zn. 21 Cdo 2968/2006.

3.6.1 Závěť holografní

Jednou ze způsobilých forem pořízení závěti, je závěť napsaná vlastní rukou zůstavitele. Občanský zákoník obsahuje úpravu holografní závěti v § 476a. Má-li být tento druh závěti platným právním úkonem, musí být v ní uvedené obsahové náležitosti napsané vlastní rukou zůstavitele a připojen jeho vlastnoruční podpis. Zákonodárce výslovným požadavkem, aby závěť byla v celém rozsahu napsána vlastní rukou zůstavitele, sleduje především zajištění její pravosti, neboť z charakteristických rysů písma pořizovatele je možné posléze zjistit, v porovnání s jinými písemnostmi pocházejícími od téže osoby, zda konkrétní závěť skutečně sepsal sám zůstavitel.⁸⁰ Za vlastnoručně sepsanou závěť lze ve výjimečných případech považovat také text napsaný za pomoci jiných částí těla, než rukou (např. nohou, ústy atp.), za předpokladu, že pořizovatelem je osoba trpící tělesnou vadou, která jí neumožňuje psát rukama, pakliže je tento způsob psaní u ní možný a obvyklý a nese-li současně charakteristické znaky rukopisu pořizovatele závěti. S ohledem na skutečnost, že pro posouzení pravosti vlastnoruční závěti jsou určující znaky rukopisu typické pro osobu zůstavitele, nelze připustit, aby zůstaviteli byla při pořízení závěti poskytována pomoc jakýmkoli způsobem ovlivňující právě tyto nezaměnitelné znaky jeho rukopisu. Jakékoli vedení zůstavitelovy ruky při psaní holografní závěti, ať už dominantní či nedominantní, je skutečností způsobující neplatnost takové závěti.⁸¹ Na použitém materiálu a zevní úpravě závěti nezáleží, pokud je z obsahu textu zřejmé, že se jedná o poslední vůli zůstavitele a koho v ní povolává za svého dědice. Ustanovení § 476 odst. 2 obč. zák. sice požaduje, aby v každé závěti byl uveden den, měsíc a rok, kdy byla podepsána, už se ale nezmiňuje o tom, jak má být v závěti tento údaj uveden. Vzhledem k této skutečnosti je nutné hledat odpověď v těch ustanoveních občanského zákoníku, která upravují způsob pořízení jednotlivých zákonných forem závěti. Pokud jde o závěť holografní, je podle názoru Nejvyššího soudu ČR⁸² třeba mít za to, že vlastní rukou zůstavitele musí být napsán celý text závěti, tj. včetně data a podpisu. V případě, že by datum (den, měsíc a rok), kdy byla závěť podepsána, bylo v závěti uvedeno někým

⁸⁰ MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha : Leges, 2011, s. 101-102.

⁸¹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 03. 04. 2008, sp. zn. 21 Cdo 1744/2007 (zdroj: Havlíček Brain Team in Codexis academia).

⁸² Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. 11. 1998, sp. zn. 21 Cdo 586/98 (zdroj: Codexis academia).

jiným než zůstavitelem, není možné hovořit o tom, že závěť byla napsána jeho vlastní rukou a taková závěť je podle ustanovení § 476a obč. zák. neplatná.

Holografní závěť musí být podepsána pořizovatelem vlastnoručně, přičemž není nezbytnou podmínkou, aby šlo o podpis celým jménem. Ze starší judikatury (viz Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 01. 1983, sp. zn. 4 Cz 82/82, R 51/1984), na niž se však obecné soudy, včetně současného Nejvyššího soudu ČR stále odvolávají, vyplývá jednoznačný názor, že podpisem může být i jen příjmení zůstavitele, pokud o totožnosti podpisu zůstavitele nejsou žádné pochybnosti. Jako vyhovující se připouští také podpis parafou či, v závislosti na konkrétních okolnostech, dokonce i podpis nečitelný. Nikdy však nelze uznat za vlastnoruční podpis jakékoliv jeho mechanické vyhotovení (např. razítko). Úřední ověření pravosti podpisu se nevyžaduje. Při sepisování vlastnoruční závěti je pro pořizovatele také důležitá vědomost toho, že cokoliv je napsáno za podpisem, nelze považovat za součást platné závěti. Tuto skutečnost je třeba mít na paměti zejména při doplňování či změnách předchozího (pořizovatelem již dříve podepsaného) textu, jelikož k platnosti dodatku je zapotřebí uzavřít ho uvedením dne, měsíce a roku a stvrdit příslušné datum vlastnoručním podpisem. To, že dodatečný text musí být napsán vlastní rukou zůstavitele, není třeba zvlášť zdůrazňovat.⁸³

„Za podpis zůstavitele ve smyslu ustanovení § 476a obč. zák. nelze považovat text, který neobsahuje označení zůstavitele ani jménem ani příjmením.“⁸⁴ V usnesení, z něhož pochází citovaná právní věta, se Nejvyšší soud zabýval otázkou, zda lze pokládat za platnou závěť dopis obsahující poslední vůli zůstavitelky adresovaný jedné z jejích dcer, který byl „podepsán“ slovy „tvá matka“. Nejvyšší soud dospěl k závěru, že ačkoliv v posuzovaném případě nebyla pochybnost ohledně totožnosti zůstavitelky, přesto uvedení textu „tvá matka“ nelze považovat za podpis závěti požadovaný citovaným ustanovením občanského zákoníku, neboť k platnosti holografní závěti se vyžaduje vlastnoruční podpis, kterým se obecně rozumí vlastní rukou napsané jméno jednající osoby, a tudíž nepostačuje pouhé zjištění o tom, kdo byl jejím pisatelem. Zcela

---

⁸³ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1. svazek. Praha : Linde Praha, 2008, s. 1244- 1247; MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha : Leges, 2011, s. 103.

⁸⁴ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. 03. 2009, sp. zn. 21 Cdo 51/2008 (zdroj: Codexis academia).

opačné stanovisko zastává Mikeš s Muzikářem,⁸⁵ když tvrdí, že není v rozporu se zákonným požadavkem, aby byla závěť vlastnoručně podepsána, a nečiní ji tedy neplatnou, jestliže je například text dopisu obsahující zůstavitelovu poslední vůli uzavřen namísto podpisu uvedením příbuzenského vztahu pisatele k adresátovi (dědici), není-li v takovém případě pochyb o tom, kdo je pisatelem a kdo osobou obmyšlenou a jestliže takový právní úkon jinak splňuje všechny obsahové a formální náležitosti vyžadované zákonem pro daný druh závěti.⁸⁶

Nemyslím si, že uzavření textu závěti, byť by byla vtělena do dopisu adresovaného budoucímu dědici, je vhodné učinit slovy vyjadřujícími příbuzenský či jiný rodinný vztah, a to s ohledem na to, že zákon výslovně stanoví, že závěť má být podepsána, přičemž podle mého názoru slova typu „tvá matka“, „strýc“, „manžel“ atp. rozhodně nejsou podpisem. Z opatrnosti bych každému pisateli holografní závěti vždy doporučovala, aby za sousloví např. „tvůj otec“ doplnil ještě svůj podpis celým jménem a příjmením.

3.6.2 Závěť allografní

Dalším typem soukromé závěti je závěť allografní, která byla do naší právní úpravy znovu zavedena novelizací občanského zákoníku k 1. 1. 1992. Od závěti vlastnoruční se liší tím, že u ní zákon nevyžaduje, aby celý její obsah byl sepsán vlastnoručně pořizovatelem. V důsledku absence rukopisu zůstavitele je však nutné zajistit pravost závěti jinak. Ustanovení § 476b obč. zák. tak stanoví, že pokud zůstavitel nenapsal závěť vlastní rukou, musí ji vlastnoručně podepsat a před dvěma současně přítomnými svědky výslovně projevít, že listina obsahuje jeho poslední vůli, přičemž oba svědci se musí na závěť podepsat. Ze zákonné úpravy nevyplývá, že by svědci museli být obeznámeni s obsahem jim předkládané závěti. Ze znění ustanovení §476b obč. zák. nelze rovněž dovozovat, že by pořadí splnění jednotlivých náležitostí v něm uvedených, bylo závazné. Proto postačí, budou-li zmíněné náležitosti splněny v jiném pořadí, než se v tomto ustanovení uvádí, pokud se tak stane v bezprostřední časové souvislosti, takže se jednotlivé úkony budou jevit jako jeden celistvý úkon. Důvodem neplatnosti allografní závěti tedy není okolnost, že zůstavitel nejprve před

⁸⁵ MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha : Leges, 2011, s. 103.

⁸⁶ Mám za to, že autoři citované publikace, a to přestože z textu na straně č. 103 vyplývá opak, zastávají stejné stanovisko jako Nejvyšší soud, neboť se domnívám, že v daném případě se jedná o tiskovou chybu.

dvěma svědky současně přítomnými výslovně projevil, že listina obsahuje jeho poslední vůli, a bezprostředně poté závěť vlastní rukou podepsal, nebo že svědci nejprve závěť podepsali a až následně zůstavitel před nimi (současně přítomnými) výslovně projevil, že listina obsahuje jeho poslední vůli apod. V každém případě však musí pořizovatel i svědci závěť podepsat ve stejný den, který musí být uveden označením dne, měsíce a roku. Podepsal-li by pořizovatel závěť v jiný den než svědci, byla by závěť neplatná pro rozpor s ustanovením § 476 odst. 2 obč. zák. Znění ustanovení § 476b obč. zák. nelze důvodně vykládat ani tak, že by zůstavitel musel před dvěma svědky současně přítomnými projeviti, že jím předkládaná listina obsahuje jeho poslední vůli, jen za použití určitých slov, tj. vyslovením formule. Zákon předepisuje pouze to, aby zůstavitel v tomto směru projevil svou vůli výslovně a nikoliv jen konkludentně. Zákonnému požadavku tak odpovídá použití jakýchkoliv slovních výrazů nebo také obvyklých znamení, jimiž zůstavitel před dvěma svědky současně přítomnými projeví způsobem nevzbuzujícím pochybnosti to, že listina obsahuje jeho poslední vůli.⁸⁷

Způsob vyhotovení závěti není stanoven (ustanovení §476b obč. zák. obsahuje pouze negativní vyjádření způsobu vyhotovení, tj., že allografní závěti není závěť sepsaná vlastnoručně jejím pořizovatelem) a závisí tedy zcela na vůli zůstavitele, zda se rozhodne napsat svoji poslední vůli sám na počítači, psacím stroji či jiným mechanickým způsobem, anebo si zvolí pro sepsání závěti jinou osobu, která ji vyhotoví buď některým ze shora jmenovaných způsobů, nebo ji napíše vlastní rukou podle přání pořizovatele. Přitom není rozhodné, jaká osoba závěť podle pokynů pořizovatele sepsala. Může se jednat o osobu, která nemá plnou způsobilost k právním úkonům, osobu němou, neslyšící či jinak postiženou, jedinou podmínkou je, aby dotyčná osoba uměla psát a v daném okamžiku byla schopna text závěti sepsat. Na platnost allografní závěti nemá žádný vliv ani to, byl-li jejím vyhotovitelem dědic podle této závěti. K tomuto závěru došel Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 27. 5. 1997 (sp. zn. 2 Cdo 1883/96, R 28/2000), když konstatoval, že ustanovení § 476f obč. zák., které se nevztahuje na závěť pořízenou podle ustanovení § 476b obč. zák., pokud jde o osobu vyhotovitele závěti. Ustanovení § 476f obč. zák. stanovující, že pisatelem

---

⁸⁷ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1.svazek. Praha : Linde Praha, 2008, s. 1249; Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 9. 5. 2000, sp. zn. 21 Cdo 2985/99; Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 11. 2005, sp. zn. 30 Cdo 2567/2004 (zdroj: Codexis academia).

nesmí být závětí povolaný ani zákonný dědic nebo osoba jemu blízká, platí dle názoru Nejvyššího soudu jen tam, kde je součinnosti pisatele třeba, tedy nikoliv při zřízení závětí podle § 476b obč. zák., kde taková osoba plní pouze úlohu mechanického vyhotovitele textu závětí.

Co se týká osob svědků, mohou jimi být pouze osoby způsobilé k právním úkonům, které nejsou nevidomé, neslyšící, němé, stejně tak ty, které neznají jazyk, v němž se projev vůle činí, jakož i osoby, které pořizovatel závětí povolává za své dědice (§ 476e obč. zák.). Důvodem vyloučení těchto osob (vyjma závětních dědiců) je jejich tělesný nebo duševní handicap, jenž u nich zcela znemožňuje, popřípadě alespoň podstatně snižuje schopnost v celém rozsahu vnímat okolnosti pořizení závětí, o nichž mají svědčit, a následně o těchto okolnostech podat svědectví. Svědky závětí nemohou být ani zákonní dědicové nebo osoby blízké závětním či zákonným dědicům (§ 476f obč. zák.). Ustanovil-li zůstavitel v závětí svým dědicem právnickou osobu, jsou nezpůsobilými svědky jako osoby blízké fyzické osoby, které buď mají oprávnění jednat za tuto právnickou osobu, nebo jsou jejími členy, společníky či zaměstnanci, pakliže by újmu, kterou by právnická osoba utrpěla povoláním k dědění, důvodně pociťovaly jako újmu vlastní. Důvodem vyloučení osob blízkých závětnímu dědici z funkce svědka allografní závětí je omezit jeho zainteresovanost na dědění. Požadavek neutrality svědka tedy nelze vztahovat jen na případy, kdy závětním dědicem má být fyzická osoba, neboť mezi právnickou osobou a určitými fyzickými osobami mohou být blízké zájmové vazby a vzhledem k tomu je třeba pojem osoby blízké vykládat širěji, než jak je vymezen v ustanovení § 116 obč. zák. (viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 3. 2002, sp. zn. 21 Cdo 530/2001). Jestliže by některý ze svědků allografní závětí pořizené ve smyslu ustanovení § 476b obč. zák. nesplňoval výše uvedené podmínky, byla by závěť neplatná. Ale pokud by svědek allografní závětí pořizené ve smyslu ustanovení § 476b obč. zák. nesplňoval podmínky vymezené ustanovením § 476e a 476f obč. zák. pouze ve vztahu k některému z více dědiců povolaných k dědění touto závětí, pak je tato závěť neplatná pouze v té části, která se týká tohoto dědice (§ 41 obč. zák.). Skutečnost, že svědkem závětí byla osoba nevidomá, způsobuje vždy neplatnost závětí v celém rozsahu (§ 39 obč. zák.). Nevidomou osobou ve smyslu ustanovení § 476e obč. zák. se rozumí fyzická osoba, již zrakové postižení (nekompenzovatelné technickými či jinými pomůckami) podstatně

snížíže možnost v celém rozsahu vnímat okolnosti pořízení závěti, o nichž má svědčit.⁸⁸ Dlužno dodat, že svědkem allografní závěti ve smyslu ustanovení § 476b obč. zák. není ten, kdo byl při tomto právní úkonu jen náhodně přítomen, nýbrž pouze ten, kdo byl touto funkcí předem pověřen a byl s tímto pověřením srozuměn.⁸⁹

Zpřísněnou formou allografní závěti je závěť upravená v ustanovení § 476c obč. zák. Někteří autoři ji vyčleňují jako zvláštní (čtvrtý) druh závěti. Smyslem ustanovení § 476c obč. zák. je umožnit osobám, které nemohou číst nebo psát, pořídit závěť bez součinnosti úřední osoby – notáře. Od závěti ve smyslu ustanovení § 476b obč. zák. se liší především v tom, že není podepsána jejím pořizovatelem a k její platnosti je zákonem vyžadována současná přítomnost tří svědků, kteří musí být seznámeni s obsahem závěti. Dalším rozdílem je, že všichni svědci jsou přítomni již při samotném vyhotovení textu závěti, ta musí být následně nahlas přečtena a přítomnými svědky podepsána. Při pořizování tohoto typu závěti vystupují kromě pořizovatele a svědků také pisatel a předčítatel, kterými mohou být i svědci, ovšem je třeba dbát, aby pisatel nebyl zároveň předčítatelem a naopak, to by vedlo k neplatnosti takové závěti. Pisatel závěti podle § 476c obč. zák. má odpovědnější postavení oproti vyhotoviteli závěti dle § 476b obč. zák. (je-li jím osoba odlišná od zůstavitele), neboť činí za pořizovatele písemný projev, který nemůže učinit pořizovatel sám. Na pisatele jsou z tohoto důvodu kladeny stejné požadavky jako na svědka závěti (viz § 476f obč. zák.) a kromě toho je s ohledem na samotnou povahu této činnosti také vyloučeno, aby pisatelem byla osoba, která není způsobilá k právním úkonům, osoba nevidomá, neslyšící, nemá nebo osoba, která nezná jazyk, v němž se projev vůle činí, což znamená, že požadavky uvedené v § 476e obč. zák. bude nutné vztáhnout i na osobu pisatele, ačkoliv se toto ustanovení výslovně týká jen svědků. Z obdobných důvodů jako u pisatele lze dovést, že ustanovení § 476e obč. zák. se bude vztahovat také na předčítatele; požadavky uvedené v ustanovení § 476f obč. zák. se na osobu předčítatele vztahují výslovně. Současná přítomnost pisatele a předčítatele je nutná pouze v případě, že pořizovatel není schopen

---

⁸⁸ MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha : Leges, 2011, s. 105; ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1.svazek. Praha : Linde Praha, 2008, s. 1250; Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 11. 2005, sp. zn. 30 Cdo 2567/2004 (zdroj: Codexis academia).

⁸⁹ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 4. 1997, sp. zn. 2 Cdo 988/96, R 59/1998 (viz též FIALA, R. *Přehled judikatury ve věcech dědických*. ASPI, a. s., Praha 2006, s. 385).

číst ani psát, pokud by však jednu z těchto činností zvládal sám, jevila by se přítomnost obou zároveň nadbytečnou. Nezbytným požadavkem je, aby všichni tři svědkové, včetně pisatele a předčitatele, nejsou-li též svědky, byli současně a nepřetržitě přítomni při celém úkonu pořizování závěti, tzn. při prohlášení zůstavitele o tom, jaká je jeho poslední vůle, při vyhotovení listiny, jejím přečtení, při tom, když zůstavitel potvrdí, že listina obsahuje jeho pravou vůli, jakož i při podpisu závěti všemi svědky. V listině obsahující poslední vůli zůstavitele musí být uvedeno, že tento nemůže číst, resp. psát, kdo listinu sepsal a kdo ji nahlas přečetl a konečně jakým způsobem zůstavitel potvrdil, že listina obsahuje jeho pravou vůli (§ 476c odst. 2 obč. zák.). Touto formou mohou projevit svoji poslední vůli také osoby nevidomé (§ 476d odst. 3 obč. zák.). a také osoby neslyšící, resp. hluchoslepé, které nemohou číst nebo psát. V případě, že pořizovatelem závěti je neslyšící nebo hluchoslepá osoba, je nutné, aby listina byla přetlumočena do jí zvoleného komunikačního systému neslyšících a hluchoslepých, a zároveň musí být zajištěna přítomnost svědků, kteří tento komunikační systém ovládají⁹⁰

Allografní závěť musí být stejně jako závěť vlastnoruční podepsána a datována, s tím rozdílem, že zde nepůjde o podpis pořizovatele (ten toho zpravidla ani nebude schopen), ale o podpisy dvou, resp. tří svědků v závislosti na typu allografní závěti. Všichni svědci závěti musí v rámci své současné a nepřetržité přítomnosti při úkonu listinu obsahující závěť podepsat. Připojení podpisu svědka poté, co listinu „ztratil z dohledu“, by mělo za následek neplatnost závěti. Co se týče pisatele a předčitatele, ti se na závěť nepodepisují, nejsou-li zároveň svědky pořizované závěti. Jestliže by se však jeden z nich, případně oba na listinu přece jen podepsali, ačkoliv nebyli pověřeni svědectvím při pořizování závěti, nemělo by to na platnost závěti žádný vliv.⁹¹

3.6.3 Závěť ve formě notářského zápisu

Podle ustanovení § 476d odst. 1 obč. zák. zůstavitel může pořídit závěť formou notářského zápisu; zvláštní zákon stanoví, kdy úkon musí být učiněn před svědky a kdy musí mít formu notářského zápisu, přičemž zvláštním zákonem se zde rozumí zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších

---

⁹⁰ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1.svazek. Praha : Linde Praha, 2008, s. 1253- 1255; Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 4. 5. 2004, sp. zn. 30 Cdo 164/2004.

⁹¹ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1.svazek. Praha : Linde Praha, 2008, s. 1256.

předpisů. Závěť pojatá do notářského zápisu patří do kategorie závětí veřejných. Notářský zápis je v podstatě univerzální formou pořízení pro případ smrti, neboť představuje alternativu k ostatním druhům závětí. V některých případech je notářský zápis obligatorní, tzn., že jinou formu závěti zde zákon nepřipouští. To se týká zřízení závěti nezletilou osobou starší 15 let (§ 476d odst. 2 obč. zák.), osobou, která je němá a zároveň nemůže číst nebo psát (§ 67 not. řádu ve srovnání s § 476c a § 476d odst. 3 a 4 obč. zák.) a také případů, kdy má dojít prostřednictvím závěti k založení nadace či nadačního fondu (§ 477 odst. 2 obč. zák., § 3 odst. 1 zák. č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech). Notářským zápisem se rozumí listina sepsaná notářem, která splňuje-li náležitosti stanovené notářským řádem, má povahu veřejné listiny (§ 6 not. řádu, § 134 o. s. ř.). Na rozdíl od soukromých listin, k nimž se řadí mj. také závěť holografní a allografní, platí pro notářské zápisy presumpce správnosti, tzn., že při dokazování potvrzují pravdivost svého obsahu, není-li prokázán opak, což může mít význam pro posouzení důkazního břemene a důsledků jeho neunesení ve sporech o platnost závěti pořízené notářským zápisem. Jinými slovy, ten, kdo by popíral platnost závěti sepsané notářským zápisem, byl by z hlediska důkazního v obtížnější situaci než ten, kdo by popíral platnost závěti zřízené jinou formou. Notář pořizovatele mimo jiné seznámí s důsledky, jaké bude mít závěť na dědickou posloupnost a poskytne mu pomoc při formulaci jednotlivých ustanovení závěti, čímž lze předejít možným budoucím výkladovým obtížím a sporům, které by mohly po smrti zůstavitele nastat. Automatickým následkem vyhotovení závěti notářem je zanesení údajů o takové listině a o jejím pořizovateli do Centrální evidence závětí (§ 70 not. řádu).⁹²

Podle ustanovení § 65 odst. 1 not. řádu, je-li účastníkem někdo, kdo nemůže číst nebo psát, může notář sepsat notářský zápis pouze za účasti dvou svědků úkonu. Tito svědci musí být přítomni při projevu vůle účastníka o tom, co má být pojata do notářského zápisu a při předčítání notářského zápisu a jeho schválení tím účastníkem, v jehož zájmu byli přítomni. Jestliže jsou přibíráni svědci úkonu, je třeba v úvodu notářského zápisu uvést důvod jejich přítomnosti, tedy, že účastník nemůže číst nebo psát (§ 68 odst. 4 not. řádu). Svědci úkonu nemusí být přítomni celému jednání o obsahu notářského zápisu, ale vždy je nutné zajistit jejich účast při projevu

---

⁹² MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha : Leges, 2011, s. 110; ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1.svazek. Praha : Linde Praha, 2008, s. 1259, 1262.

pořizovatele o tom, co má být pojato do notářského zápisu, při jeho projevu, jímž tento notářský zápis schvaluje, a v době, kdy se tento účastník seznamuje s obsahem notářského zápisu, tj. v době, kdy mu je notářský zápis předčítán nebo si ho sám čte, je-li schopen číst. Na závěr notářského zápisu se svědkové úkonu vlastnoručně podepíší. Postup stanovený ustanovením § 65 odst. 1 not. řádu pro sepis závěti formou notářského zápisu je splněn i v případě, že dojde k jednání zůstavitele a notáře, předcházející sepisu notářského zápisu (beze svědků), v rámci něhož notář zůstaviteli vyloží, co podle předběžné dohody s ním pojal do připravovaného textu závěti a zůstavitel vyjádří s tímto zněním souhlas nebo navrhne jeho úpravu. Takový postup má zajistit rychlý a snadný postup při samotném sepisu notářského zápisu o závěti. Účast svědků při vlastním vyhotovení textu závěti notářem citované ustanovení nepožaduje.⁹³

Vedle svědků úkonu se v některých případech mohou uplatnit také tzv. svědci totožnosti. Smyslem přibrání takových svědků je prokázání totožnosti pořizovatele a případně také dalších osob uvedených v ustanovení § 64 not. řádu, jestliže notář vyhotovující notářský zápis o závěti tyto osoby nezná osobně a zároveň není možné jejich totožnost prokázat platným úředním průkazem. Svědkové totožnosti musí být v souladu s citovaným ustanovením dva, přičemž notář je taktéž musí znát osobně, případně mu musí být jejich totožnost prokázána platným úředním průkazem.

Jako svědkové, tzn. jak svědkové totožnosti, tak svědkové úkonu, nemohou vystupovat osoby, které nejsou plně způsobilé k právním úkonům ani osoby, které nejsou schopné číst a/nebo psát, jakož ani osoby účastníkům blízké, ty, které jsou na věci zúčastněny a konečně svědky nemohou být také pracovníci notáře, jenž notářský zápis sepisuje (§ 66 not. řádu).⁹⁴

3.7 Úschova závěti

Kterákoliv z výše rozvedených soukromých závětí (tzn. vyjma závěti pořízené notářským zápisem) může po sepsání zůstat v rukou jejího pořizovatele, pokud se tento nerozhodne svěřit listinu do úschovy jiné osobě, přičemž není vyloučeno ani její svěření dědici povolaného právě touto závětí. Byla-li pořízena holografní nebo allografní závěť,

⁹³ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 4. 2011, sp. zn. 21 Cdo 2120/2009 (viz také FIALA, R.: *Notářský zápis o závěti podle § 65 odst. 1 not. řádu*. Ad notam, 2011, č. 5, s. 28 an.).

⁹⁴ MIKEŠ, J.; MUŽIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha : Leges, 2011, s. 111.

může se pořizovatel rozhodnout také pro její uložení do notářské úschovy. Může tak učinit sám buď tak, že se osobně dostaví do notářské kanceláře a tam odevzdá listinu obsahující jeho poslední vůli, nebo zasláním závěti notáři poštou s přiloženou žádostí o její přijetí do úschovy, anebo prostřednictvím zmocněnce na základě plné moci (notář vydá zmocněnci, v souladu s ustanovením § 83 odst. 2 not. řádu, jedno vyhotovení protokolu o přijetí dotčené závěti, další vyhotovení protokolu je zasláno pořizovateli, aby byl informován o tom, zda zmocněnec vystupoval v této věci v mezích plné moci, která mu byla pořizovatelem udělena). Uložení závěti u notáře má své výhody i nevýhody, podle mého názoru však jednoznačně převažují výhody, kterými jsou zejména zajištění závěti před ztrátou a zničením, oznámení této skutečnosti notářem Notářské komory ČR, která je pověřena vedením, provozováním a správou Centrální evidence závětí, v důsledku čehož má povinnost dohlížet na to, aby každá závěť uložená u notáře či pořízená ve formě notářského zápisu byla v této evidenci zaznamenána (§ 35a not. řádu); popřípadě podchycení některých důležitých okolností v protokole o přijetí závěti do úschovy. Význam Centrální evidence závětí spočívá mimo jiné v tom, že v případě úmrtí pořizovatele je existence závěti zjišťována šetřením soudu prováděným v této evidenci z úřední povinnosti (§ 175c odst. 1 písm. a) o. s. ř.) a následně je zjišťován také stav a obsah závěti (§ 175d odst. 2 o. s. ř.). Za určitou nevýhodu lze považovat skutečnost, že uložená závěť není pořizovateli kdykoliv dostupná, může však být na jeho žádost vydána buď přímo jemu, anebo osobě, které za tím účelem udělil zvláštní plnou moc, na níž je podpis pořizovatele dotčené závěti úředně ověřen (§ 84 not. řádu).⁹⁵

3.8 Zrušení závěti

Zrušení závěti je právní úkon zůstavitele směřující k tomu, aby určitá jím pořízená závěť byla zbavena právních účinků. Zrušení závěti musí tedy stejně jako samotná závěť splňovat náležitosti právních úkonů (§ 34 an. obč. zák.).⁹⁶ Rozhodne-li se pořizovatel zrušit závěť, musí si v první řadě zvolit některý ze zákonem předepsaných způsobů, kterým tak učiní. Ustanovení § 480 obč. zák., jež obsahuje společnou úpravu

⁹⁵ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1. svazek. Praha : Linde Praha, 2008, s. 1246; MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha : Leges, 2011, s. 108.

⁹⁶ HOLUB, M; FIALA, J; BIČOVSKÝ, J. *Občanský zákoník. Poznámkové vydání s judikaturou a literaturou*. 12. vyd. Praha : Linde Praha, 2006, s. 436.

zrušení pro všechny druhy závětí, stanoví celkem tři způsoby, jak je možné platně zrušit závěť. Podle citovaného ustanovení lze zrušit závěť platnou závětí pozdější, pokud vedle ní nemůže obstát, dále odvoláním závěti a konečně zničením listiny, na níž byla závěť napsána (netřeba zdůrazňovat, že po právu tak může učinit jedině její pořizovatel z vlastní vůle). Zrušením závěti je ve svých důsledcích také pozdější pořízení platné listiny o vydědění, jestliže závěť nemůže vedle ní obstát. Ke zrušení účinků závěti může však dojít také následkem chování zůstavitele spočívajícím v nakládání s jednotlivými předměty dědictví, které předtím zahrnul do své závěti, jestliže je ještě před smrtí buď převedl na jinou osobu (jiné osoby), anebo jednoduše spotřeboval, popř. zničil, apod.

Právní úkon zrušení závěti musí být stejně jako její pořízení učiněn pořizovatelem závěti osobně, a proto není možné, aby takový projev vůle za zůstavitele učinil jeho zástupce. Samotné rozhodnutí zůstavitele zrušit již napsanou závěť, stejně jako možnost učinit tak jakoukoliv zákonem předepsanou formou, plně odpovídá zásadě testovací volnosti. Podle současné právní úpravy tak neexistuje institut, který by zůstaviteli mohl zabránit v tom, aby svou dosavadní závěť zrušil, popřípadě, aby se svým majetkem naložil jinak než v souladu s obsahem jím pořízené závěti. Závazek zůstavitele, že svou dosavadní závěť zruší, resp. nezruší, by byl od počátku nicotným právním úkonem.⁹⁷

3.8.1 Zrušení závěti závětí pozdější

Závěť, která byla zůstavitelem pořízena jako druhá, třetí, resp. další v pořadí, vyjadřuje jeho pozdější rozhodnutí ohledně uspořádání poměrů mezi budoucími dědici. V souvislosti s vyhotovením nové závěti dochází ke zrušení té předchozí bez dalšího, tj. i když pořizovatel závěť staršího data výslovně nezrušil. Tímto způsobem může dojít ke zrušení dříve platně zřízené závěti jen tehdy, splňuje-li nová závěť všechny zákonné náležitosti pro pořízení závěti. V opačném případě by původní závěť zůstala nedotčenou. Z hlediska platnosti pozdější závěti je nutné v první řadě zkoumat pořizovací způsobilost zůstavitele v době podpisu závěti, není totiž vyloučeno, že ji od pořízení předchozí závěti pozbyl, a to buď na základě pravomocného rozhodnutí soudu (§ 38 odst. 1 obč. zák. ve spojení s § 186 an. o. s. ř.), anebo v důsledku přechodné

---

⁹⁷ MIKEŠ, J.; MUŽIČKA, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha : Leges, 2011, s. 112.

duševní poruchy, která ho činí k tomuto právnímu úkonu neschopným (§ 38 odst. 2 obč. zák.). Okolnost, že došlo k pořízení nové závěti nemusí nutně vést ke zrušení závěti staršího data. K tomu, aby se tak stalo, musí navíc přistoupit ještě skutečnost, že obě závěti nemohou vedle sebe obstát, tzn., že po obsahové stránce překrývá pozdější závěť dřívější, resp. je s ní v rozporu. Několik platně pořízených závětí může vedle sebe obstát tehdy, týkají-li se každá jiného druhu majetku. Pokud by například zůstavitel ve své původní závěti povolal za dědice osobu X a vyslovil v ní přání, aby jí připadl osobní automobil a závěti pozdější by ustanovil dědicem rodinného domu osobu Y, nebyly by tyto dvě závěti ve vzájemném rozporu, a tudíž by každá z nich mohla vyvolat dědické nástupnictví k uvedeným předmětům dědění. Jestliže by ale osoba X byla původní závěti ustanovena zůstavitelovým jediným dědicem a následně by další závěti byla takto ustanovena osoba Y, k závěti dřívější se v dědickém řízení nepřihlédne, neboť ta vedle pozdější nemůže obstát. Lze si však představit i situaci, kdy pozdější závěť nahradí původní jen zčásti. Skutečnost, zda více závětí vedle sebe existují či nikoliv, se totiž netýká jen závětí jako celku, ale také jejich jednotlivých ustanovení.⁹⁸

Obvodní soud pro Prahu 2 v odůvodnění rozsudku ze dne 3. ledna 2006, vedeným pod sp. zn. 21 C 34/2005 uvedl, že dřívější závěť se zrušením závěti pozdější (případně jejím odvoláním či zničením) neobnovuje a je přitom lhostejno, zda závěť pozdější existovala ještě v okamžiku smrti zůstavitele, resp. zda se dochovala, nebo zda bylo známo, jak s ní bylo posléze naloženo, neboť platná závěť pozdější zrušila závěť předcházející. Jestliže se pozdější závěť v originále nedochovala, popř. nebyla nalezena, je třeba vycházet z toho, že závětní dědic neexistuje a nastupuje dědění ze zákona. Z výše uvedeného vyplývá, že pokud by zůstavitel chtěl zrušení závěti vzít zpět, tzn. obnovit dědické právo v původní závěti uvedených dědiců, musel by pořídit novou závěť, která by se svým obsahem shodovala se závěti předchozí.⁹⁹

---

⁹⁸ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1.svazek. Praha : Linde Praha, 2008, s. 1298; MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha : Leges, 2011, s. 112- 113.

⁹⁹ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1.svazek. Praha : Linde Praha, 2008, s. 1299.

3.8.2 Odvolání závěti

Další možností podle ustanovení § 480 odst. 1 obč. zák., jak lze zrušit závěť, je její odvolání, tj. výslovný projev vůle zůstavitele o tom, že chce zrušit svou dřívější závěť (závěti), a to buď jako celek, nebo jen některé její ustanovení. Odvolání závěti se od zrušení závěti způsobem uvedeným v předchozí kapitole (3.8.1) liší svým obsahem. Zatímco pozdější závětí se zároveň pořizuje o majetku zůstavitele a nemusí v ní být výslovně uvedeno, že se tímto ruší předchozí závěť, odvolání takové pořízení neobsahuje. Není však vyloučeno, aby bylo odvolání součástí nové závěti nebo listiny o vydědění. Výše citované ustanovení § 480 obč. zák. je velice stručné a stanoví v souvislosti s touto formou zrušení závěti pouze to, že odvolání musí mít formu, jaké je třeba k závěti. Případné nejasnosti, které by se v praxi mohly vyskytnout, zákon ponechává na judikatuře, která však v této oblasti není příliš bohatá. Z hlediska obsahového může být projev vůle o odvolání závěti zaměřen na určitou závěť označenou například datem jejího zřízení či osobou dědice v ní uvedeného, anebo se odvolání může vztahovat obecně na všechny zůstavitelem pořízené závěti, bylo-li jich zřízeno více. Z výše uvedeného ustanovení § 480 obč. zák. sice vyplývá, že odvolání závěti vyžaduje formu, jakou občanský zákoník stanoví pro pořízení závěti, z takto formulovaného znění však nelze dovozovat, že by nutně muselo jít o tutéž formu, v níž byla vyhotovena konkrétní závěť. Je tedy možné, aby například závěť pořízená formou notářského zápisu byla odvolána listinou sepsanou vlastnoručně, allografní závěť může být odvolána taktéž formou vlastnoruční či notářským zápisem atd. Jestliže dřívější závěť zřízená ve formě notářského zápisu bude pořizovatelem odvolána opět notářským zápisem, vyznačí se tato skutečnost v Centrální evidenci závětí. Při výkladu právního úkonu odvolání se použije ustanovení § 35 odst. 2 obč. zák., tzn., že je nutné slovní vyjádření vykládat též podle vůle toho, kdo tento právní úkon učinil. Z toho mimo jiné vyplývá, že nemusí být nutně použito výrazu „odvolávám závěť“, když téhož výsledku zůstavitel dosáhne např. vyjádřením „ruším závěť“, „prohlašuji, že mnou sepsaná závěť ze dne toho a toho už neplatí“ apod.¹⁰⁰

---

¹⁰⁰ HOLUB, M.; FIALA, J.; BIČOVSKÝ, J. *Občanský zákoník. Poznámkové vydání s judikaturou a literaturou*. 12. vyd. Praha : Linde Praha, 2006, s. 437; MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha : Leges, 2011, s. 113; ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1.svazek. Praha : Linde Praha, 2008, s. 1299.

3.8.3 Zrušení závěti zničením listiny

Třetí způsob zrušení závěti spočívá ve faktickém počínání zůstavitele, které má však povahu právního úkonu, při němž je zůstavitelova vůle projevena konkludentně (§ 35 odst. 1 obč. zák.). Zničení listiny, resp. jiného hmotného substrátu, na němž je závěť napsána přichází v úvahu jen u závěti soukromé a navíc za předpokladu, že ji má pořizovatel k dispozici. Tímto způsobem je vyloučeno zrušit závěť zřízenou ve formě notářského zápisu, a to s ohledem na skutečnost, že notář je oprávněn vydat na požádání vždy jen opis notářského zápisu, zatímco originál takto vyhotovené závěti vydat nelze, a proto zůstává nadále v notářské úschově (totéž platí i pro závěť vyhotovenou jinak než ve formě notářského zápisu, byla-li svěřena do notářské úschovy). V případě, že by tatáž závěť byla pořizována ve více vyhotoveních, dojde k jejímu zrušení až zničením poslední z nich. Jestliže by se tedy zůstaviteli nepodařilo získat všechna vyhotovení, musel by ke zrušení závěti použít některého ze zbývajících (výše uvedených) způsobů. Zničení listiny obsahující závěť se může na první pohled jevit jako neformální způsob zrušení závěti, k němuž není třeba splnit žádné další podmínky, avšak je třeba mít na paměti, že i zde je vyžadována pořizovací způsobilost zůstavitele, aby mohlo dojít k právním následkům spojeným s tímto jednáním. Zničením listiny obsahující závěť se rozumí její roztrhání, spálení, odstranění písma, vymazání nebo přeškrtnutí textu, podpisu, data závěti aj. Účinky zrušení závěti nenastanou v případě, kdy by ke zničení listiny obsahující závěť došlo neúmyslně. Výjimečně by zničení dotčené listiny omylem či nešťastnou náhodou vedlo ke zrušení závěti tehdy, když by zůstavitel o této události a jejích následcích věděl a přesto zničenou závěť neobnovil, čímž by ipso facto dal najevo, že zničení listiny dodatečně akceptoval jako projev své vlastní vůle. Rovněž tak by nebylo považováno za zrušení závěti její zničení osobou odlišnou od zůstavitele. Pakliže by tak učinil svévolně zůstavitelův dědic, bylo by toto jeho chování hodnoceno jako zavrženíhodné jednání proti zůstavitelově poslední vůli, které by vedlo k dědické nezpůsobilosti ve smyslu ustanovení § 469 obč. zák.¹⁰¹

---

¹⁰¹ ŠVESTKA, J.; SPÁČIL, J.; ŠKÁROVÁ, M.; HULMÁK, M. *Občanský zákoník II. Velký komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1460; MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha : Leges, 2011, s. 113- 114; ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1.svazek. Praha : Linde Praha, 2008, s. 1299- 1300.

4. Právní úprava dědění ze závěti v novém občanském zákoníku

Několikaleté snahy o vypracování nového soukromoprávního kodexu vyvrcholily dne 22. března 2012 vyhlášením nového občanského zákoníku (dále jen „NOZ“) ve Sbírce zákonů v částce 33 pod číslem 89/2012 Sb. Tento rozsáhlý předpis čítající celkem 3081 paragrafů je výsledkem prací komise pro rekonstrukci občanského práva složené ze zástupců široké právníkové veřejnosti, která působila při Ministerstvu spravedlnosti již od devadesátých let minulého století.

4.1 Srovnání staré a nové právní úpravy

Na tomto místě bych chtěla shrnout dle mého názoru nejdůležitější změny vyplývající z právní úpravy dědického práva v NOZ, které se nějakým způsobem (některé více a některé méně) dotýkají dědění ze závěti.

Oproti právní úpravě dědického práva obsažené v dosud platném a účinném občanském zákoníku klade NOZ důraz především na posílení testovací autonomie vůle zůstavitele. Na první pohled je zřejmý značný nárůst počtu paragrafů ve srovnání se starou úpravou, jakož i celkového rozsahu právní úpravy (nejen) dědění, což je způsobeno mimo jiné tím, že se NOZ vrací k některým tradičním institutům dědického práva, které z našeho právního řádu vymizely během druhé poloviny minulého století v důsledku přijetí tzv. Středního občanského zákoníku (zák. č. 141/1950 Sb.) a občanského zákoníku č. 40/1964 Sb., který s mnoha novelizacemi „přežil“ do současnosti. Velmi podrobná úprava dědického práva má za cíl umožnit zůstaviteli předvídat, jak bude jeho projev vůle obsahující poslední vůli po jeho smrti vykládán a zároveň znemožnit výklad, který by byl v rozporu se skutečnou vůlí zůstavitele.¹⁰²

Úprava dědického práva je obsažena v hlavě III. části třetí (§ 1475 an. NOZ) v rámci absolutních majetkových práv. První odstavec ustanovení § 1475 definuje dědické právo jako právo na pozůstalost nebo na poměrný podíl z ní. Již z tohoto ustanovení je patrné pojmové rozlišení pozůstalosti a dědictví.¹⁰³ Pozůstalostí se rozumí

---

¹⁰² <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/dedicke-pravo/koncepcni-zmeny.html>

¹⁰³ V občanském zákoníku z roku 1964 jsou oba pojmy užívány jako synonyma, i když teorie mezi ně rovnítko neklade.

jmění zůstavitele v okamžiku jeho smrti, resp. ta jeho část, která je způsobilá přejít na dědice, zatímco dědictví je to z pozůstalosti, co skutečně připadá osobě, která je zůstavitelovým dědicem. Citované ustanovení v sobě skrývá mj. také dvě základní zásady dědického práva, které se promítají i do dalších ustanovení NOZ. Jedná se o zásadu uchování hodnot, tj. zachování hodnot se zřetelem k budoucnosti jako výraz solidarity lidí a sledování cílů sahajících přes více generací a zásadu přechodu majetku na jednotlivce (koncepce individualistického dědického práva).¹⁰⁴

Zatímco současná právní úprava rozlišuje pouze dva dědické tituly – zákon a závěť (§ 461 obč. zák.), NOZ kromě toho počítá ještě se třetím dědickým titulem, kterým je dědická smlouva¹⁰⁵. Co do právní síly je dědická smlouva, která je uvedena v § 1476 NOZ na prvním místě, nejsilnějším dědickým titulem. Jako druhá v pořadí je v citovaném ustanovení zmíněna závěť. Nová úprava tím dává najevo upřednostnění dědění na základě dědické smlouvy a závěti před děděním ze zákona, k němuž by mělo napříště docházet již pouze výjimečně.

V dědickém právu podle současného občanského zákoníku se bezvýjimečně uplatňuje princip univerzální sukcese, tzn., že dědic vstupuje nejen do zůstavitelových práv, ale zároveň na něj přecházejí povinnosti v podobě zůstavitelových dluhů. NOZ se od této zásady odchyluje, když opět zavádí do právní úpravy dědění institut nazývaný odkaz (legát). Osoba, které přísluší právo z odkazu, se nazývá odkazovník (legatář). Podle ustanovení § 1477 odst. 2 NOZ odkazovník není dědicem, v důsledku čehož není povinen k úhradě zůstavitelových dluhů. Odkazovníkem je ten, kdo má na základě příkazu zůstavitele pohledávku na vydání určité věci, popř. několika věcí určitého druhu, nebo na zřízení určitého práva (§ 1477 odst. 1 NOZ). Odkaz uplatňuje odkazovník vůči dědici nebo jinému odkazovníkovi přímo, tj. bez nutnosti ingerence soudu, která je u dědictví nevyhnutelná, neboť nabytí dědictví potvrzuje soud. Zřízení odkazu je tedy vhodné zvolit zejména v těch případech, kdy zůstavitel hodlá konkrétní

---

¹⁰⁴ ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Praha : Linde Praha, 2012, s. 600- 601.

¹⁰⁵ „Dědická smlouva je dvoustranné právní jednání, kterým jedna strana (zůstavitel) povolává bezúplatně nebo za úplatu druhou stranu za dědice své pozůstalosti nebo její části a druhá strana své ustavení za dědice přijímá. Strany se za dědice též mohou ustavit navzájem, anebo povolát za dědice třetí osobu. Dědická smlouva nemůže být jednostranně změněna ani zrušena.“ (ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Praha : Linde Praha, 2012, s. 649).

osobě zanechat jen určitou věc takřkajíc na památku.¹⁰⁶

Změnu oproti současné právní úpravě přináší také možnost zřeknutí se dědictví (renunciace). Dosud bylo podle občanského zákoníku z roku 1964 možné se dědictví vzdát jen po smrti zůstavitele (viz institut odmítnutí dědictví, kap. 2.5). Ustanovení § 1484 NOZ dovoluje potenciálnímu dědici, aby se budoucího dědictví vzdal předem (zřekl se ho) uzavřením smlouvy se zůstavitelem. Pokud se osoba takto zřekla práva na dědictví, pak platí, že se tím zřekla také práva na povinný díl z dědictví, který by jí jinak náležel (naopak to však neplatí). Zřeknutí se dědictví bude praktické zejména v případech, kdy zůstavitel ještě za svého života zvýhodní některého z případných budoucích dědiců tím, že mu poskytne určité plnění, jež by jinak muselo být v dědickém řízení na jeho povinný díl nebo dědický podíl započítáváno. V takových situacích může institut zřeknutí se dědického práva předejít zbytečným rozepřím v řízení o dědictví. Vedle zřeknutí se dědického práva a odmítnutí dědictví zná NOZ ještě institut vzdání se dědictví. Dědic, který dědictví neodmítl, se jej může před soudem v řízení o dědictví vzdát ve prospěch druhého dědice za podmínek stanovených v § 1490 NOZ.¹⁰⁷

Podle současné právní úpravy platí, že pokud zůstavitel ve své závěti zkrátí práva neopomenutelných dědiců, je závěť v této části relativně neplatná (viz kap. 3.4). Uplatnění tohoto pravidla často vede k umělému založení majetkového společenství (podílového spoluvlastnictví) mezi dědicem závětním a neopomenutelným, což může mít za následek vznik problémů při hospodaření s jeho předmětem. Nová úprava s ohledem na tuto skutečnost opomenutí potomka v závěti neřeší neplatností, ale pouze zakládá právo neopomenutelného dědice na povinný díl, tzn. právo vůči závětním dědicům, aby mu bylo vyplaceno v penězích, oč byl zkrácen (§ 1492 NOZ). Dále zde dochází k posílení pořizovací svobody zůstavitele, neboť se snižuje rozsah práva neopomenutelných dědiců na povinný díl, a to v případě nezletilého potomka na $\frac{3}{4}$ jeho zákonného dědického podílu a v případě zletilého potomka na $\frac{1}{4}$ zákonného dědického

---

¹⁰⁶ <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/dedicke-pravo/konkretni-zmeny.html#6>; ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Praha : Linde Praha, 2012, s. 602.

¹⁰⁷ SVEJKOVSKÝ, J a kol. *Nový občanský zákoník. Srovnání nové a současné úpravy občanského práva*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 333- 334; ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Praha : Linde Praha, 2012, s. 607, 611.

podílu (§ 1643 odst. 2 NOZ).¹⁰⁸

Zásadní změnu představuje v neposlední řadě také nová úprava přechodu zůstavitelových dluhů na dědice (§ 1701 an. NOZ), která předpokládá posílení pozice věřitelů tím, že primárně bude docházet k přechodu povinnosti k úhradě dluhů na dědice v plném rozsahu, což znamená, že tento bude muset uspokojit zůstavitelovy věřitele i nad rozsah jím nabytého dědictví, tj. i ze svého výlučného majetku. Vychází se přitom ze zásady solidární odpovědnosti dědiců za dluhy zůstavitele (viz ustanovení § 1708 NOZ).¹⁰⁹

Konečně bych se na tomto místě chtěla zmínit o institutu náhradnictví (substitute), který je dosavadní soudní judikaturou sice částečně akceptován¹¹⁰, avšak současným občanským zákoníkem zcela opomíjen. Ustanovení § 1507 NOZ stanoví, že zůstavitel může pro případ, že dědictví nenabude osoba, kterou povolal za dědice, povolat této osobě náhradníka. Takto může zůstavitel v závěti povolat více náhradníků a dokonce i náhradníky náhradníků bez omezení, přičemž dědit bude ten z nich, který je ve výčtu nejbližší osobě, která dědictví nenabyla. NOZ zná náhradnictví obecné (vulgární substitute) a svěřenské (fideikomisární substitute). Výše jsem popsala obecné náhradnictví, jehož účelem je určit (odlišně od zákonných pravidel representace), kdo bude dědit v případě, že se závětí povolaný dědic nedožije zůstavitelovy smrti, případně bude nezpůsobilý dědit či dědictví odmítne atp. Naproti tomu tzv. svěřenské nástupnictví představuje nařízení zůstavitele, aby po smrti dědice, který dědictví nabyt a přijal nebo v určitých jiných případech, nastoupil další dědic (následný). Fideikomisární substitute bude praktická zejména tehdy, když zůstavitelem primárně povolaný dědic nemá pořizovací způsobilost, protože tak lze zabránit tomu, aby po smrti tohoto dědice připadla pozůstalost státu jako odúmrt'. Institut náhradnictví dává velký prostor autonomii vůle zůstavitele jako vlastníka.¹¹¹

---

¹⁰⁸ <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/dedicke-pravo/konkretni-zmeny.html#9>; ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Praha : Linde Praha, 2012, s. 613, 669.

¹⁰⁹ <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/dedicke-pravo/konkretni-zmeny.html#9>; ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Praha : Linde Praha, 2012, s. 698- 699.

¹¹⁰ Soudobou judikaturou je velmi sporně dovozována možnost obecného náhradnictví.

¹¹¹ ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Praha : Linde Praha, 2012, s. 620, 622.

4.2 Pořízení závěti dle nové právní úpravy

Ustanovení § 1491 NOZ rozlišuje několik pořízení pro případ smrti, kterými jsou: závěť, dědická smlouva (viz výše) a tzv. dovětek¹¹². Pokud jde o závěť, lze říci, že základní pojetí je v zásadě stejné jako doposud s tím, že NOZ klade důraz především na to, aby výklad závěti byl vždy pokud možno konformní se skutečnou vůlí zůstavitele.¹¹³

Oproti stávající právní úpravě je rozšířena pořizovací způsobilost v tom směru, že napříště budou moci pořídit pro případ smrti také osoby s omezenou způsobilostí k právním úkonům v rámci tohoto omezení, a to zásadně ve formě veřejné listiny¹¹⁴. Výjimku ze zásady veřejné listiny tvoří případ, kdy se osoba, které omezení svéprávnosti z důvodu jejího zdravotního postižení odnímá pořizovací způsobilost, uzdravila do té míry, že je schopna projevit vlastní vůli (§ 1527 NOZ). V tomto případě může dotčená osoba pořídit v jakékoli formě. Zákon se přitom záměrně vyhýbá pojmu „světly okamžik“ (lucidum intervallum), neboť nechce řešit otázky medicínské povahy. V jakékoli předepsané formě mohou pořídit závěť také osoby, kterým byla soudem omezena svéprávnost z důvodu chorobné závislosti na požívání alkoholu, užívání psychotropních látek a podobných přípravků či jedů nebo pro chorobnou závislost na hráčské vášni představující závažnou duševní poruchu. Tyto osoby však mohou platně pořídit nejvýše o polovině svého majetku, přičemž zbývající část pozůstalosti případně dědicům ze zákona (§ 1528 odst. 2 NOZ). Účelem této úpravy je právě zesílená ochrana zákonných dědiců, a proto není-li jich, důvod pro takové omezení testovací volnosti zůstavitele odpadá a tento může pořídit o celé pozůstalosti, aby tak předešel situaci, kdy by jeho majetek připadl státu jako odumrtý.¹¹⁵

Současná právní úprava se vůbec nezabývá něčím takovým jako je utajení pořízení závěti, naproti tomu NOZ vycházejí z toho, že závěť je soukromou záležitostí

---

¹¹² Dovětek (kodicil) je pořízení pro případ smrti, jímž „...zůstavitel může nařídit odkaz, stanovit odkazovníku nebo dědici podmínku, nebo doložit čas, anebo uložit dědici či odkazovníku příkaz. Co je stanoveno o závěti platí obdobně i o dovětku“ (§ 1498 NOZ). Od závěti se odlišuje tím, že jím nelze samostatně povolat dědice. Podle toho, zda je zřízen samostatně nebo vedle závěti, se rozeznává kodicil intestátní a testamentární (ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Praha : Linde Praha, 2012, s. 615).

¹¹³ Viz znění ustanovení § 1494 odst. 2 NOZ.

¹¹⁴ Pojmu veřejná listina aktuálně odpovídá pouze notářský zápis, prozatím tedy jde pouze o terminologicky odlišné vyjádření téhož, s tím, že do budoucna výraz veřejná listina bude schopen pokrýt i případné rozšíření možností pořízení veřejné závěti (ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Praha : Linde Praha, 2012, s. 627).

¹¹⁵ ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Praha : Linde Praha, 2012, s. 628- 629.

zůstavitele, předpokládá, že tento může mít na jejím utajení zájem, a proto upravuje v § 1550 povinnost mlčenlivosti, která se vztahuje na osoby, jež byly přítomny samotnému pořizování závěti nebo se na něm jinak podílely. Citované ustanovení určuje, že těmito osobami jsou: pisatel, svědek, předčítatel, tlumočník, schovatel a úřední osoba. Při porušení povinnosti mlčenlivosti odpovídají tyto osoby zůstaviteli za tím způsobenou újmu. Ze zákona však nevyplývá způsob, jak má být případná újma odčiněna. S ohledem na tuto skutečnost se lze domnívat, že s touto otázkou se budou muset dříve či později potýkat soudy. Bylo-li by však zřejmé, že zůstavitel na mlčenlivosti těchto osob netrvá, nejsou touto povinností vázány.¹¹⁶

Podstatnou změnu oproti současnému stavu představuje možnost uvést v závěti podmínku, příkaz nebo doložení času¹¹⁷ upravené v § 1551 a 1552 NOZ pod souhrnným názvem vedlejší doložky v závěti. Je však třeba chránit dědice před doložkami zřejmě zneužívajícími, k nimž se v řízení o dědictví nebude přihlížet. Zneužívající vedlejší doložkou by byla např. podmínka, že dědici případně zůstavený majetek jen tehdy, opustí-li své dosavadní zaměstnání nebo doložení času, podle něhož má dědici připadnout dědictví jen na nepřiměřeně krátkou dobu, ačkoliv pro to není relevantní důvod či příkaz, aby se dědic stal členem politické strany. Taktéž se nepřihlédne k vedlejším doložkám nesrozumitelným nebo odporujícím veřejnému pořádku. Výslovně se zakazují doložky ukládající dědici nebo odkazovníku, aby uzavřel či neuzavřel manželství, případně aby v manželství setrval nebo jej zrušil. Za vedlejší doložku má být považováno také povolání vykonavatele závěti, který má dle důvodové zprávy k NOZ plnit funkci mediátora, a to s ohledem na absenci delační (odevzdací) zásady v naší právní úpravě.¹¹⁸

4.2.1 Privilegované formy závěti

Nová úprava zachovává všechny stávající formy závětí, nadto však zavádí možnost pořídít závěť s určitými úlevami. Jedná se o institut tradičně nazývaný

---

¹¹⁶ Tamtéž, s. 638- 639.

¹¹⁷ Institut doložení času je upraven v § 1564 an. NOZ, přičemž základní rozdíl mezi ním a podmínkou spočívá v tom, že doložení času se váže vždy na událost, která musí v budoucnu nastat, zatímco podmínka tkví v nejisté budoucí události. Není-li jisté, zda čas nastane, hledí se na zůstavené právo jako na podmíněné.

¹¹⁸ ŠVEJKOVSKÝ, J a kol. *Nový občanský zákoník. Srovnání nové a současné úpravy občanského práva*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 346; ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Praha : Linde Praha, 2012, s. 640- 641.

privilegovaný testament, který zmizel z naší právní úpravy v roce 1950 a který má být touto cestou znovu začleněn do našeho občanského práva. Inspirací pro takto zvolenou úpravu vedoucí k usnadnění zůstavitelovy poslední vůle v určitých mezních situacích byly především soudobé občanské zákoníky vyspělých evropských zemí, například rakouský, německý, francouzský, švýcarský atd. Privilegovaná závěť je určena pro osoby, které se nacházejí v bezprostředním ohrožení života, nebo je u nich dán jiný vážný důvod k bezodkladnému pořízení závěti a zároveň nemohou využít standardní formy pořízení závěti. Na tomto místě bych se ráda podrobněji věnovala jednotlivým druhům privilegovaných závětí.

Prvním typem privilegované závěti je závěť pořízená v ústní formě před třemi současně přítomnými svědky (§ 1542 NOZ). Ke zřízení závěti v této formě je oprávněna osoba, která se ocitla v patrném a bezprostředním ohrožení života a stejně tak i osoba nacházející se v místě, kde je ochromen běžný společenský styk následkem mimořádné události. Pod pojmem „mimořádná událost“ si lze představit např. propuknutí epidemie, přírodní katastrofy, válečné konflikty apod. NOZ však raději zůstává u obecné charakteristiky, která se jeví jako dostačující, než by se pokoušel o demonstrativní výčet v úvahu přicházejících mimořádných událostí. Tento typ privilegované závěti se jako jediný řadí mezi závěti soukromé.

Jako druhá v pořadí mezi privilegovanými testaments je upravena závěť pořízená před starostou obce, resp. jeho zástupcem. K platnému pořízení tohoto typu závěti je zapotřebí přítomnost dvou svědků a důvodná obava, že by zůstavitel zemřel dříve, než by mohl pořídit závěť ve formě veřejné listiny (§ 1543 NOZ). Tato úprava míří zejména na obyvatele malých obcí, např. v horských oblastech¹¹⁹ a vychází přitom z pojetí obce jako veřejnoprávní instituce, která má v hierarchii orgánů veřejné moci k člověku nejbližší a jejímž úkolem je v souladu s ustanovením § 3 zákona o obcích pečovat o potřeby svých občanů. Na druhou stranu starosta nemá právní povinnost poslední vůli zůstavitele zaznamenat. Ovšem učiní-li tak, je povinen bez zbytečného odkladu zajistit předání závěti do notářské úschovy (§ 1546 NOZ).

Ustanovení § 1544 odst. 1 NOZ stanoví, že z vážných důvodů může zůstavitel pořídit závěť na palubě námořního plavidla plujícího pod státní vlajkou České republiky nebo letadla zapsaného v leteckém rejstříku v České republice za spolupůsobení velitele

---

¹¹⁹ Viz německý výraz pro tento druh závěti zní „Dorftestament“.

tohoto námořního plavidla nebo letadla, resp. jeho zástupce.¹²⁰ Tomuto právnímu úkonu musí být přítomni dva svědkové. Příslušný velitel letadla či plavidla však není ze zákona povinen závěť zaznamenat, obdobně jako je tomu u starosty obce s tím, že za daných okolností musí být v první řadě vždy zajištěna především bezpečnost letu nebo plavby. Pokud jde o závažnost důvodu, který by byl v konkrétním případě motivem rozhodnutí zůstavitele pro pořízení tohoto typu závěti, její popření zůstane bez jakéhokoli vlivu na platnost závěti, tzn., že o vážnosti situace může být subjektivně přesvědčen pouze zůstavitel sám, aniž by tato skutečnost měla za následek neplatnost takto vzniklé závěti. Podle ustanovení § 1544 odst. 2 NOZ se pořízení závěti na palubě letadla či námořního plavidla zaznamená do příslušného deníku a velitel je povinen závěť předat nejbližšímu zastupitelskému úřadu České republiky, popř. orgánu veřejné moci, u něhož je letadlo, resp. plavidlo zapsáno v rejstříku. Příslušný úřad poté, co mu závěť byla velitelem námořního plavidla nebo letadla doručena, zařídí její předání do notářské úschovy.

Posledním případem závěti, kterou je možné pořídit s určitými úlevami, je tzv. závěť vojenská. Tento druh závěti je určen pro vojenské osoby účastnící se na válečných operacích, tzn. pro vojáky, případně jiné osoby náležející k ozbrojeným silám, které vzhledem k okolnostem nemají možnost obrátit se na notáře. Zaznamenat poslední vůli v těchto případech je podle ustanovení § 1545 odst. 1 NOZ oprávněn velitel vojenské jednotky České republiky nebo osoba s vojenskou hodností důstojníka a vyšší. I zde zákon vyžaduje přítomnost dvou svědků. Takto vyhotovenou závěť je nutné bez zbytečného odkladu postoupit veliteli nadřízeného velitelství, jenž ji předá Ministerstvu obrany České republiky, které zajistí, aby se listina obsahující závěť dostala do úschovy k notáři. V praxi může tento druh závěti najít uplatnění v souvislosti se zahraničními vojenskými misemi, jejichž účastníky jsou většinou mladí lidé, kteří zpravidla ještě nepomýšlejí na pořízení pro případ smrti.

Všechny tři naposled jmenované privilegované závěti, tj. tzv. „venkovní testament“ (§ 1543 NOZ), závěť pořízená na palubě lodi nebo letadla (§ 1544 NOZ) a „závěť vojenská“ (§ 1545 NOZ) jsou považovány za veřejné listiny, jsou-li splněny podmínky stanovené v § 1547 odst. 1 NOZ. Případné porušení stanovených podmínek nemusí mít za následek neplatnost závěti (za předpokladu, že formální nedostatky

---

¹²⁰ Znění citovaného ustanovení se nápadně podobá úpravě zvláštních způsobů uzavření manželství (srov. ustanovení § 7 odst. 2 zák. o rodině).

nevyvolají pochybnosti ohledně zůstavitelem projevené vůle), ale taková listina nebude moci být považována za veřejnou. Správnost skutečností v závěti obsažených bude muset prokázat ten, kdo o listinu chce opřít své právo.¹²¹

Doposud jsem se v rámci výkladu o jednotlivých formách závěti s úlevami zabývala především okolnostmi, za nichž pořízení takového testamentu přichází v úvahu. Zbývá tedy ještě říci, v čem lze spatřovat zmíněné úlevy. Podstata privilegované závěti spočívá v tom, že pro její pořízení zákon nevyžaduje tak přísné formalities jako pro běžnou závěť. Pro tyto účely můžeme privilegované závěti rozdělit do dvou skupin, přičemž u první je dělicím kritériem forma, u druhé vlastnosti osob, které se na pořizování zůstavitelovy poslední vůle nějakým způsobem podílejí. Co se týká úlev ohledně formy, do této skupiny spadá ústně pořízená závěť podle § 1542 NOZ. Pokud jde o úlevy týkající se osob, lze zmínit např. skutečnost, že není nutná současná přítomnost všech svědků (s výjimkou soukromé závěti pořízené ústně), kteří dokonce nemusí mít ani plnou způsobilost k právním úkonům. Podle ustanovení § 1548 NOZ postačí, jestliže svědky závěti budou osoby, které dosáhly alespoň 15 let věku nebo osoby, kterým byla omezena způsobilost k právním úkonům, ovšem pouze za předpokladu, že jsou způsobilé věrohodně popsat skutečnosti významné pro platnost závěti.¹²²

Specifikem závěti pořízené s úlevami je její omezená platnost, která je závislá na trvání překážky bránící zůstaviteli v pořízení závěti obvyklým způsobem. Ustanovení § 1549 NOZ váže platnost závěti na skutečnost, zda je zůstavitel naživu po uplynutí určité doby ode dne jejího pořízení. V případě závěti pořízené podle ustanovení § 1542 NOZ činí tato doba dva týdny a u ostatních privilegovaných závětí tři měsíce od pořízení. Dokud však zůstavitel není schopen pořídit novou závěť ve formě veřejné listiny, výše uvedené doby neběží a privilegovaný testament tak zůstává nadále v platnosti.¹²³

---

¹²¹ SVEJKOVSKÝ, J a kol. *Nový občanský zákoník. Srovnání nové a současné úpravy občanského práva*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 344- 345; ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Praha : Linde Praha, 2012, s. 635- 637.

¹²² ELIÁŠ, K. *Privilegované závěti a osnova českého občanského zákoníku*. Ad notam, 2009, č. 2, s. 44.

¹²³ ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Praha : Linde Praha, 2012, s. 637- 638.

5. Závěr

V předkládané diplomové práci jsem se snažila podrobně a zároveň přehledně popsat materii dědění ze závěti podle současné právní úpravy dědického práva a dále také upozornit na nejvýznamnější změny v této oblasti vyplývající z nového občanského zákoníku. Již v úvodu své práce jsem poukázala na důležitost zásady autonomie vůle v oblasti dědického práva, která se zde promítá v podobě testovací volnosti zůstavitele s tím, že je do jisté míry omezena především právem neopomenutelných dědiců, jimiž jsou potomci zůstavitele. I přes toto zákonné omezení by však pořízení pro případ smrti mělo odrážet zůstavitelovu skutečnou vůli. Na tomto místě si dovoluji citovat slova JUDr. Marie Kolářové, Th. D. „*Projev vůle zůstavitele je hodný právní ochrany, respekt k němu a jeho ochrana by měly patřit mezi principiální hodnoty demokratického právního státu.*“¹²⁴ Aby tomu skutečně tak bylo, musela by být v souladu s tímto principem vykládána také příslušná ustanovení občanského zákoníku. Soudobá rozhodovací praxe soudů však svědčí spíše o opaku, když staví na první místo doslovný výklad zákona, což má často za následek značnou modifikaci skutečné vůle zůstavitele. Při zpracovávání poslední kapitoly této práce zaměřené na úpravu dědění ze závěti v novém občanském zákoníku jsem dospěla ke zjištění, že nová úprava směřuje mimo jiné k tomu, aby zůstavitel sepisující závěť měl co nejméně svázané ruce pokud jde o pořízení ohledně majetku, jehož je vlastníkem, jakož i co se týká volby osob, které mají být jeho právními nástupci. Z toho vyplývá, že nový občanský zákoník usiluje v první řadě o posílení testovací svobody zůstavitele oproti současné úpravě dědění ze závěti, což lze hodnotit jako jednoznačný posun kupředu na cestě k vyrovnání se vyspělým zahraničním úpravám.

Základním východiskem dědění je právní důvod (dědický titul), což je téma, které jsem zařadila do kapitoly nazvané „Předpoklady dědění“, v jejímž rámci jsem rozebrala všechny nezbytné předpoklady testamentární dědické posloupnosti. Závěť představuje jeden ze dvou dědických titulů, které upravuje dosud platný a účinný občanský zákoník z roku 1964. S účinností nového občanského zákoníku se tento počet zvýší na tři, a to v důsledku znovuzavedení institutu dědické smlouvy do naší právní úpravy.

---

¹²⁴ KOLÁŘOVÁ, M.: *Nedostatečná ochrana projevu vůle zůstavitele v důsledku nejednotného výkladu příslušných ustanovení občanského zákoníku*. Právní rozhledy, 2011, č. 12, s. 440.

Vzhledem k tématu mé diplomové práce tvoří střed zájmu kapitola číslo 3 nesoucí název „Dědění ze závěti“. V rámci této kapitoly jsem se vedle povahy, náležitostí a forem závěti zabývala mimo jiné také ochranou neopomenutelných dědiců, jakož i s tímto úzce související problematikou vydědění. Institut vydědění slouží k vyloučení zůstavitelových potomků z dědické posloupnosti, a to na základě některého ze čtyř zákonem taxativně vypočtených důvodů vydědění. Laická veřejnost zpravidla nečiní rozdíl mezi vyděděním a dědickou nezpůsobilostí, ačkoliv z odborného hlediska se jedná o dva navzájem dosti odlišné instituty dědického práva. Základní rozdíl je třeba spatřovat v právním důvodu, který vede k vyloučení osoby z dědění. Zatímco v případě dědické nezpůsobilosti je jím zákon, k vydědění dochází na základě projevu vůle zůstavitele. Neméně důležitý je pak také rozdíl spočívající v tom, že vydědit lze pouze potomka, naproti tomu nezpůsobilý dědit může být kterýkoli potencionální dědic.

Právní úprava dědického práva obsažená v současném občanském zákoníku je podle mého názoru z hlediska nároků dnešní moderní společnosti nedostačující, a to zejména z toho důvodu, že postrádá některé tradiční a osvědčené instituty, které byly v 50. a 60. letech minulého století z ní vytlačeny s odvoláním na „potřeby“ socialistické společnosti. Mám na mysli instituty jako je např. odkaz, pořízení závěti s úlevami, obecné náhradnictví, svěřenské nástupnictví, dědickou smlouvu, zřeknutí se dědictví atd. V neprospěch platné právní úpravy mluví také skutečnost, že jakékoliv podmínky nebo příkazy obsažené v závěti nemohou podle ní mít žádné právní následky. To je rozhodně v rozporu s testovací volností zůstavitele. Na druhou stranu naše společnost na základě této právní úpravy fungovala poměrně dlouhou dobu a s ohledem na tuto skutečnost se domnívám, že zvykání si na novou úpravu bude pro ni o to obtížnější.

Nová právní úprava dědického práva představuje nepochybně přínos jak pro samotného zůstavitele, tak i pro notáře jakožto soudní komisaře v dědickém řízení. Pokud bych však měla této úpravě přece jen něco vytknout, pak by to byla podle mého názoru přílišná kazuističnost, s níž se lze na některých místech nového soukromoprávního kodexu setkat a kterou považuji za nadbytečnou. Jako příklad bych uvedla ustanovení § 1542 an. NOZ upravující pořízení závěti s úlevami. V této souvislosti se přikláním k názoru JUDr. Martina Šešiny¹²⁵, který mj. tvrdí, že pro užití formy závěti s úlevami by stačil pouze jeden jasně definovaný důvod, a sice ten,

---

¹²⁵ ŠEŠINA, M. *Zamyšlení nad úlevami při pořizování závěti v novém občanském zákoníku*. Ad notam, 2009, č. 2, s. 56 an.

který je uváděn v ustanovení § 1542¹²⁶ hned na prvním místě, tzn. důvod, kdy je pořizovatel pro nenadálou událost v patrném a bezprostředním ohrožení života, neboť ve výsledku není rozhodné, zda se člověk nachází v ohrožení daném situací a místem, kde se právě nachází nebo zda ho ohrožuje na životě jeho zdravotní stav. Vedle toho se také jeví zbytečné, aby pro každý případ pořízení privilegované závěti byly stanoveny rozdílné podmínky (viz kap. 4.2.1).

Nicméně bych chtěla shrnout, že NOZ velmi dobře reaguje na nedostatky stávající právní úpravy dědického práva a přitom zachovává i některé zvláštnosti, které jsou pro současné dědické právo typické, jako např. mimořádně úzká spjatost hmotného a procesního dědického práva, byť úprava procesního práva dědického na první pohled do občanského zákoníku nepatří.

---

¹²⁶ V době, kdy příslušný článek vyšel, se jednalo o ustanovení § 1368 návrhu osnovy NOZ.

Seznam zkratk

ABGB – zákon č. 946/1811 Sb. z. s., Obecný občanský zákoník rakouský

nad. zák. – zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

not. řád – zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů

NOZ – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

o. s. ř. – zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

obč. zák. – zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

obch. zák. – zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Listina – ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů

Použitá literatura

Odborné publikace

- DVOŘÁK, J.; MALÝ, K. a kol. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Praha : Wolters Kluwer, 2011.
- ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Praha : Linde Praha, 2012.
- ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1.svazek. Praha : Linde Praha, 2008
- FIALA, J.; KINDL, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2009.
- FIALA, R. *Přehled judikatury ve věcech dědických*. Praha : ASPI, 2006.
- HOLUB, M; FIALA, J; BIČOVSKÝ, J. *Občanský zákoník. Poznámkové vydání s judikaturou a literaturou*. 12. vyd. Praha : Linde Praha, 2006.
- KINCL, J.; URFUS, V; SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 1995.
- MADARA, Z. a kol. *Právní slovník*, I. díl. Praha : Panorama, 1988.
- MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha : Leges, 2011.
- SVEJKOVSKÝ, J a kol. *Nový občanský zákoník. Srovnání nové a současné úpravy občanského práva*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2012.
- ŠVESTKA, J.; JEHLIČKA, O.; ŠKÁROVÁ, M.; SPÁČIL, J. *Občanský zákoník. Komentář*. 10. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006
- ŠVESTKA, J.; SPÁČIL, J.; ŠKÁROVÁ, M.; HULMÁK, M. *Občanský zákoník II. Velký komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.
- ŠVESTKA, J; DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné, svazek III.*, 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009.
- TILSCH, E. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní*. Část I. Praha: Sborník věd právních a státních, 1905.

Odborné články

- ELIÁŠ, K. *Privilegované závěti a osnova českého občanského zákoníku*. Ad notam, 2009, č. 2. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C. H. Beck, 2009.
- ELIÁŠ, K. *Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník*. Ad notam, 2003, č. 5. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C. H. Beck, 2003.
- FIALA, R.: *Notářský zápis o závěti podle § 65 odst. 1 not. řádu*. Ad notam, 2011, č. 5. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C. H. Beck, 2011.
- FRINTA, O. *Závěť (nejen) v návrhu nového OZ*. Právník, 2008, č. 11. Ústav státu a práva AV ČR, 2008 (zdroj: Codexis academia).
- KARHANOVÁ, M. *Dědická nezpůsobilost a vydědění vs. přečiny a zločiny*. Ad Notam. 2011, roč. 17, č. 4. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C. H. Beck, 2011.
- KITTEL, D. *Neopomenutelný dědic není dědic*. Ad Notam. 2011, roč. 17, č. 2. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C. H. Beck, 2011.
- KOLÁŘOVÁ, M.: *Nedostatečná ochrana projevu vůle zůstavitele v důsledku nejednotného výkladu příslušných ustanovení občanského zákoníku*. Právní rozhledy – časopis pro všechna právní odvětví, 2011, č. 12. Praha: C. H. Beck, 2011.
- KRÁLOVÁ, J. *Dědická nezpůsobilost*. Ad Notam, 2004, roč. 10, č. 2. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C. H. Beck, 2004.
- ŠEŠINA, M. *Zamyšlení nad úlevami při pořizování závěti v novém občanském zákoníku*. Ad notam, 2009, č. 2. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C. H. Beck, 2009.
- WAWERKA, K. *Jaké dědické právo?* Ad notam, 2004, roč. 10, č. 2. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C. H. Beck, 2004.

Judikatura

- Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 4. 4. 1997, sp. zn. III. ÚS 66/97.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 01. 1983, sp. zn. 4 Cz 82/1982, R 51/1984.
- Stanovisko Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 06. 1990, sp. zn. Cpjf 90/1989 (zdroj: Codexis academia).
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 4. 1997, sp. zn. 2 Cdo 988/96.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 5. 1997, sp. zn. 2 Cdo 1883/1996.
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. 11. 1998, sp. zn. 21 Cdo 586/98 (zdroj: Codexis academia).
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 9. 5. 2000, sp. zn. 21 Cdo 2985/99 (zdroj: Codexis academia).
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 7. 3. 2002, sp. zn. 21 Cdo 530/2001.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 4. 5. 2004, sp. zn. 30 Cdo 164/2004.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 11. 2005, sp. zn. 30 Cdo 2567/2004 (zdroj: Codexis academia).
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 03. 2008, sp. zn. 21 Cdo 2968/2006 (zdroj: Codexis academia).
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 03. 04. 2008, sp. zn. 21 Cdo 1744/2007 (zdroj: Havlíček Brain Team in Codexis academia).
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 2. 2009, sp. zn. 21 Cdo 4159/2007 (zdroj: Codexis academia).
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. 03. 2009, sp. zn. 21 Cdo 51/2008 (zdroj: Codexis academia).
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. 5. 2009, sp. zn. 21 Cdo 149/2008 (zdroj: Havlíček Brain Team in Codexis academia).

- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 11. 2009, sp. zn. 21 Cdo 3992/2008 (zdroj: Codexis academia).
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 10. 3. 2011, sp. zn. 21 Cdo 2537/2010 (zdroj: Codexis academia).
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 7. 4. 2011, sp. zn. 21 Cdo 936/2010 (zdroj: Codexis academia).
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 4. 2011, sp. zn. 21 Cdo 2120/2009.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 13. 7. 2011, sp. zn. 22 Cdo 940/2011.
- Usnesení Krajského soudu v Brně č. j. 18 Co 60/97- 77 ze dne 12. 12. 1997.
- Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. 2. 2001, č. j. 24 Co 51/2001- 133 in Ad notam č. 3/2001, s. 60 an.

Právní předpisy

- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 946/1811 Sb. z. s. Císařský patent – Obecný občanský zákoník rakouský
- Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, ve znění pozdějších předpisů
- Vyhláška č. 19/1998 Sb., o postupu při úmrtí a pohřbívání, ve znění pozdějších předpisů

Internetové odkazy

<http://obcanskyzakonik.justice.cz>

Summary

The law of succession is a part of civil law and its main goal is to secure the succession during generations. On somebody's decease there is come to gaining inheritance in the same point. The inheritance proceedings begin ex offio subsequently.

The purpose of my thesis is to analyse the institution of testate succession. Actually there are two possibilities of inheritance succession. The first is an intestate succession and the alternative is constituted by a testate succession. Although in the Civil Code there is mentioned the intestate succession in the first place, testate succession holds the first position in practice. In fact legal heirs succeed if a deceased doesn't leave any testament. The exception is represented by forced heirs. The legal grounds to the testamentary succession there is a testament, sometimes called a will of deceased, too. It is necessary to write a testament in compliance with provisions of the Civil Code to be valid.

The thesis is composed of five chapters, each of them dealing with different aspects of testate succession. Chapter One is introductory and there is also explained the historical context of testate succession. Chapter Two is named "Preconditions of succession", at first it defines basic terminology used in the thesis, for example the subjective law of succession and the objective law of succession, the heir, the deceased, etc. After that there are described particular preconditions of succession. Chapter Three deals with the subject of testate succession. The chapter consists of eight subchapters. The first mentions basic definition of testament. The second and the third subchapter present requirements of testament to be valid. Following subsection focuses on protection of forced heirs. Next subpart illustrates the institution of disinheritance. Subsequently there are surveyed the forms of testaments. In this chapter I finally concentrate on problems resulting from deposit of last will and annulment of testament. Chapter Four seeks to reflect all the changes achieved in the new Civil Code interrelated with testate succession. Especially there is taken heed of making testament with dispense during some extraordinary situations. Conclusions are drawn in Chapter Five. I finally reach a main conclusion that new legislation is imperative first and foremost to accomplish the boost freedom of testation.

Resumé

Dědické právo je část občanského práva, jejímž hlavním cílem je zajistit dědickou posloupnost v průběhu generací. K nabytí dědictví dochází v okamžiku smrti zůstavitele. Posléze je z úřední povinnosti zahájeno řízení o dědictví.

Účelem mé diplomové práce je analyzovat institut dědění ze závěti. Ve skutečnosti však existují dvě možnosti dědického nástupnictví. První z nich je dědění ze zákona a druhou možností představuje dědění ze závěti. Přestože je zákonná posloupnost v občanském zákoníku zmíněna na prvním místě, dědění ze závěti zaujímá první místo v praxi. Dědicové ze zákona totiž nastupují, pokud zůstavitel nezanechá závěť. Výjimku tvoří neopomenutelní dědicové. K dědění ze závěti dochází na základě dědického titulu, kterým je závěť, někdy též nazývaná poslední vůle zůstavitele. Aby byla závěť platná, je nutné ji sepsat v souladu s ustanoveními občanského zákoníku.

Diplomová práce se skládá z pěti kapitol, z nichž se každá zabývá různými aspekty dědění ze závěti. Kapitola první je úvodní a je v ní mimo jiné vyložena historický kontext dědění ze závěti. Druhá kapitola nazvaná „Předpoklady dědění“ nejprve definuje základní terminologii používanou v této práci, např. dědické právo v subjektivním a objektivním smyslu, dědic, zůstavitel atd. Poté jsou popsány jednotlivé předpoklady dědění. Kapitola třetí pojednává o dědění ze závěti. Tato kapitola sestává celkem z osmi podkapitol. První z nich se zmiňuje o základním vymezení závěti. V druhé a třetí podkapitole uvádím náležitosti vyžadované k tomu, aby závěť byla platná. Následující sekce je zaměřena na ochranu neopomenutelných dědiců. Další část je věnována institutu vydědění. Následně jsou zkoumány druhy závětí. A konečně se v rámci třetí kapitoly soustředím na otázky související s úschovou poslední vůle a zrušením závěti. Ve čtvrté kapitole se snažím reflektovat změny, kterých bylo dosaženo v novém občanském zákoníku a které souvisí s děděním ze závěti. Zvláštní zájem je zde věnován porízení závěti s úlevami za určitých mimořádných situací. V kapitole páté jsou vyvozeny závěry. Nakonec jsem dospěla k závěru, že nová právní úprava je nezbytná především proto, aby bylo dosaženo posílení testovací svobody zůstavitele.

Testate succession

Dědění – succession

Závěť – testament